

*Barbara Havelková
a Blanka Bellak-Hančilová (eds.)*

Co s prostitucí?

Veřejné politiky a práva osob v prostituci

Praha 2014

V této kapitole nabízím kritickou analýzu právní úpravy prostituce v České republice a návrhů na její změnu, zejména návrhu zákona „o regulaci prostituce“, jehož nejnovější verzi předložilo Poslanecké sněmovně v červenci 2013 hlavní město Praha, a poslaneckého návrhu z roku 2013 „o toleranci poskytování sexuálních služeb“. Nejprve stručně shrnuji dostupné informace o českém trhu se „sexuálními službami“¹⁰¹ (4.1). Blíže diskutovány jsou zejména čtyři zvláště zranitelné skupiny osob v prostituci: osoby z romských komunit, migranti a migrantky, matky samoživitelky a mladé ženy a mladí muži, kteří opouštějí ústavní výchovu (4.1.3).

V podkapitole 4.2 se zabývám existující právní úpravou. Upozorňuji, že prostituce je sice často vnímána, jako by fungovala v právním vakuu, ale na základě principu „co není zakázáno, je dovoleno“ lze usoudit, že osoby v prostituci je možné chápat jako jiné osoby samostatně výdělečně činné, které podléhají zdanění podle ustanovení zákona o daních z příjmů týkajících se svobodných povolání. Již za stávající právní úpravy by tak osoby v prostituci teoreticky mohly legalizovat svůj status a příjem (4.2.1). Poté diskutuji současnou právní úpravu prostituce v obecně závazných vyhláškách obcí. Poukazuji na to, že od roku 2007, kdy Ústavní soud povolil kompletní zákazy „nabídky sexuálních služeb“ obcemi na jejich území, došlo v mnoha z nich k vytlačení prostituce mimo obec, což učinilo prostituci pro osoby v prostituci rizikovější. Současně poukazuji na to, že existující vyhlášky často zakazují pouze aktivity osob v prostituci, nikoli klientů, což je diskriminační.¹⁰² Osoby v prostituci jsou obcemi pokutovány za porušení zákazu; na pokutách někdy dluží několikanásobky průměrného výdělku v daném regionu (4.2.2). Na konec představuji současnou trestněprávní úpravu: od roku 2010

* Tato kapitola vychází z mé kvalifikační práce na Oxfordské univerzitě [Havelková 2010a]. Ráda bych poděkovala Petře Kutákové, Lence Myslíkové, Janě Polákové a Dagmar Čisarové za rozhovory, které mi pomohly pochopit realitu prostituce a obchodování s lidmi v ČR. Děkuji též Blance Bellak-Hančilové, Bettině Lange, Sandře Fredman a Haně Havelkové za komentáře k původnímu textu.

¹⁰¹ Svě výhrady k pojmu „služba“ vysvětlují výše v pozn. 11.

¹⁰² Jak posoudit, zda je ustanovení diskriminační, jsem rozebrala ve třetí kapitole.

nově existující trestný čin „prostituce ohrožující mravní vývoj dětí“ a právní úpravu organizace a těžení z prostituce v trestných činech kuplířství a obchodování s lidmi (4.2.3).

Podkapitola 4.3 pojednává současné návrhy na změnu právní úpravy. Kriticky je zde hodnocena přetrvávající snaha o kriminalizaci prostituce. Vedle zavedení nového trestného činu „prostituce ohrožující mravní vývoj dětí“ bylo v posledních letech poslanci předloženo několik kriminalizačních návrhů a také „regulační“ návrh Prahy navrhuje trestní stíhání osob provozujících prostituci bez oprávnění. Tyto represivní návrhy se zaměřují na jednání osob v prostituci, nikoli na jednání klientů, a nerespektují princip subsidiarity trestní represe (4.3.1).

Podrobněji pak představuji hlavní charakteristiky regulačního¹⁰³ návrhu hlavního města Prahy z roku 2013. Ten by z osob v prostituci udělal samostatně výdělečně činné osoby, tedy podnikatelky a podnikatele, na základě „oprávnění k provozování prostituce“, kompletně by zakázal pouliční prostituci a legalizoval kuplířství v „zařízeních“ (tedy sex-klubech) či „prostorách“ (tedy privátech) na základě zvláštních oprávnění. Poukazuji na to, že tvůrcům návrhu jde primárně o odstranění prostituce z veřejného prostoru. Hlavní město nepřijímá prostituci jako normální a morálně neutrální činnost a cílem úpravy není osoby v prostituci destigmatizovat a zlepšit jejich bezpečnost a ochranu jejich práv. Návrh je celkově vůči osobám v prostituci velmi represivní a diskriminační ve srovnání s úpravou pozice klientů (4.3.2). Dále představuji návrh zákona o „toleranci poskytování sexuálních služeb“, který v červnu roku 2013 předložil poslanec Viktor Paggio (4.3.3). Na konec diskutuji snahy některých obcí o zveřejnění a zostuzení klientů pomocí natáčení či fotografování obličejů nebo značek aut a jejich následné identifikace. Dle mne jde o akceptovatelný postup pro obce, které chtějí chránit veřejný pořádek a morálku (4.3.4).

Poslední část této kapitoly (4.4) analyzuje, jak prostituci chápou aktéři, kteří se zabývají tvorbou a aplikací práva a jeho autoritativní interpretací (zde zkoumám zejména vládní či ministerské zprávy a jiné dokumenty, důvodové zprávy, parlamentní debaty, soudní rozhodnutí, články v právních periodikách a odborné tematické monografie). Z analýzy vyplývá, že prostituci tito aktéři vnímají jako nevyhnutelnou, ale současně patologickou. Tato patologie není viděna v poptávce, ale spíše v nabídce, což činí osoby v prostituci legitimním terčem regulace, kontroly, omezení či represe, a to bez ohledu na

¹⁰³ Pojem „regulace“ je v českém kontextu používán pro popsání režimu, kdy je prostituce legální, státem kontrolována a zdaněna; viz též druhou kapitolu. Pro popsání historických režimů (např. českých zemí na přelomu 19. a 20. stol.) byl používán též pojem „reglementace“ [Lenderová 2002: 8].

to, zda jsou konceptualizovány jako svobodně jednající agentky nebo jako zranitelné osoby a potenciální oběti násilí. Co se týká názoru na vhodné řešení, převažuje v současnosti proregulační postoj. Jeho příznivci oceňují „efektivitu“ a „jednoduchost“ regulace. Většina aktérů očekává, že regulace prostituce vyřeší zejména otázky veřejného pořádku, mravní výchovy dětí, mravního cítění veřejnosti, veřejného zdraví, „image města“ a výběru daní. *Well-being* osob v prostituci není v těchto úvahách zohledňován. To může do jisté míry souviset s faktem, že v českém kontextu je odmítána genderová či feministická analýza prostituce [Havelková 2010a: 102].

4.1 Realita prostituce

Následující text nastiňuje hlavní rysy vývoje trhu se sexem za úplaty v České republice po roce 1989 a shrnuje dostupné údaje o osobách v prostituci a jejich klientech. Především, že informace o prostituci v ČR jsou kusé, málokdy jsou podloženy rozsáhlejšími výzkumy a často popisují jen určitý segment prostituce (pouliční či klubovou) nebo určitý region (Prahu či pohraniční oblasti). Jakýkoli empirický výzkum prostituce se navíc potýká s metodologickými problémy, jak co se týká dostupnosti informací, tak jejich vyhodnocení, což v druhé kapitole podrobněji rozebrala Blanka Bellak-Hančilová. Následující údaje je proto třeba brát jako orientační.

4.1.1 Vývoj po roce 1989

Většina autorů a autorek uvádí, že nabídka sexuálních služeb po roce 1989 dramaticky stoupla [Poláková 2008; Hynková, Souralová 2006]. Příčiny nejsou v literatuře podrobně zkoumány a doloženy. Podle mne je tento nárůst možné připsat několika faktorům. Vznik volného trhu, otevření hranic a zapojení České republiky do mezinárodního systému otevřených kapitalistických ekonomik s sebou přinesly vytvoření volného pracovního trhu a volný pohyb poptávky po prostituci. Mnoho lidí, zejména žen,¹⁰⁴ ztratilo po roce 1989 práci. Otevření hranic a velká ekonomická nerovnost mezi Českou republikou a západoevropskými zeměmi, především sousedním Rakouskem a Německem, vedla k dramatickému nárůstu sexuální turistiky. Nabízení

¹⁰⁴ Dostupná data ukazují, že v průběhu devadesátých let bylo nezaměstnáno nejméně jedenapůlkrát více žen než mužů. Podrobněji viz časové řady nezaměstnanosti, které jsou k dispozici na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casove_rady.

sexuálních služeb se stalo extrémně výnosným jak pro „nezávislé prostitutky“, tak pro kuplíře a obchodníky s lidmi. Právní změny po roce 1989 současně usnadnily provozování prostituce – trestný čin příživnictví¹⁰⁵ byl zrušen v roce 1990, čímž byla prostituce dekriminalizována.

Různé zprávy o vývoji prostituční scény po roce 1989 obvykle zmiňují její vzestup na počátku 90. let, a to především prostituce pouliční,¹⁰⁶ ale též prostituce „pod střechou“.¹⁰⁷ V posledních několika letech byl zaznamenán určitý pokles pouliční prostituce a naopak rozmach prostituce klubové [Vláda České republiky 2008: 9; Ministerstvo vnitra 2009: 12]. Může to souviset s obecně závaznými vyhláškami obcí, které vystupují proti pouliční prostituci velmi razantně zejména od roku 2007, kdy Ústavní soud umožnil kompletní zákaz provozování prostituce v katastrech obcí. „Kultivace“ poptávky [Vláda České republiky 2008: 9] stejně jako její pokles v novém tisíciletí, zejména ve spojení s finanční krizí¹⁰⁸ [Bilefsky 2008], jsou také zmiňovány a identifikovány jako možné důvody k nedávnému přesunutí prostituce „pod střechu“. Je též poukazováno na lepší organizaci nabídky sexuálních služeb a centralizaci do „mega podniků“ [Poláková 2008]. Od roku 2011 byl zaznamenán přesun z klubů do privátů (dle informací z Libereckého kraje, poskytnutých pracovníci R-R, Pavlou Procházkovou [Szaban 2011]). Zahraniční výzkumy pak uvádějí jako hlavní důvod poklesu pouliční prostituce rozvoj komunikačních technologií, které umožňují prvotní kontakt mezi osobami v prostituci a jejich klienty, aniž by se museli fyzicky setkat (viz též druhou kapitolu).

Prostituce byla a je koncentrována v určitých regionech, zejména v severozápadních a jihovýchodních Čechách a na jižní Moravě, které sousedí s Německem a Rakouskem, a také ve větších městech, zejména v hlavním městě Praze [Vláda České republiky 2008: 8]. Co se týká migrace za účelem prostituce a obchodování s lidmi, stala se Česká republika na začátku 90. let zemí původu i tranzitu; v posledním desetiletí je stále více též zemí cílovou [Hynková, Souralová 2006; La Strada 2005a: 28].

¹⁰⁵ Trestní čin příživnictví byl upraven v § 203 zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona, ve znění zákona č. 159/1989 Sb.: „Kdo se soustavně vyhýbá poctivé práci a prostředky k obživě si opatřuje nekalým způsobem, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.“ Jako příživnice byly v období komunistického režimu stíhány mj. též osoby v prostituci. Toto ustanovení bylo zrušeno zákonem č. 175/1990 Sb. [Havelková 2010a].

¹⁰⁶ Viz pozn. 2.

¹⁰⁷ Prostituce „pod střechou“ (*indoor prostitution*) odkazuje na prostituci vykonávanou v sex-klubech („masážních salónech“, nočních klubech, kabaretech apod.), hotelech, soukromých bytech a přes eskortní servisy. Viz též diskusi o vnitřní členitosti prostituce v první kapitole.

¹⁰⁸ The New York Times odhadly, že se v posledním čtvrtletí r. 2008 propadly příjmy ze „sex-byznysu“ ve střední Evropě o 15 % až 20 % [Bilefsky 2008].

4.1.2 Osoby v prostituci

K dispozici je velmi malé množství dat o počtu osob zabývajících se prostitucí. Existující materiál navíc nezachycuje vývoj nepřetržitě napříč dvěma dekádami a většinou nerozlišuje mezi nezákonným obchodováním s lidmi a „dobrovolnou“ prostitucí. V roce 1993 Ministerstvo vnitra (dále MV) odhadovalo počet osob v prostituci na 630 v Dubí a 10 000 až 20 000 v Praze [Ministerstvo vnitra 1993: 7]. V roce 1999 MV uvádělo počet osob v prostituci v České republice mezi 15 000 a 25 000; z nich 6 000 pracovalo v klubech a 4 000 až 5 000 v pouliční prostituci [Ministerstvo vnitra 1999: 4–6]. Katolická nevládní organizace Magdala odhadovala počet osob v prostituci v roce 2008 na 30 000 [ČTK 2008b]. Použijeme-li poslední odhad, znamenalo by to podíl asi 3 osob v prostituci na 1000 obyvatel – to je o něco méně než v Nizozemí, kde je prostituce legalizována, ale desetkrát více než ve Švédsku, které přistoupilo ke kriminalizaci poptávky.¹⁰⁹

Je těžké posoudit, kdo jsou „typické“ osoby v prostituci a kdo typičtí klienti, neboť většina průzkumů, které jsou v ČR dostupné, není reprezentativní. Současně je třeba upozornit, že podle mnoha zahraničních autorů je trh se sexuálními službami velmi heterogenní a o „typičnosti“ nelze vůbec hovořit [Weitzer 2007]. Nevládní nezisková organizace ROZKOŠ bez RIZIKA odhaduje na základě vzorku osob, kterým nabízí své služby,¹¹⁰ průměrný věk „sexuálních pracovníků“ v rozmezí 30 až 39 let [R-R 2012: 9]. Osoby v prostituci jsou tedy v průměru starší než před několika lety, kdy byl průměrný věk odhadován na 28 let [R-R 2009: 9]. R-R upozorňuje, že důvodem této změny může být, že ženy mladšího středního věku již „stačily upadnout do závažných osobních problémů (dluhy)“ [R-R 2012: 9]. Co se vzdělání týče, zatímco ženy v sex-klubech mají většinou střední vzdělání s maturitou, „pouliční prostitutky“ mají často nedokončené základní vzdělání [R-R 2006]. Podíl osob v prostituci, které v rozhovoru připustily možnost, že užíly nebo užívaly drogy, se dlouhodobě pohybuje kolem 10 % [R-R 2006: 9, R-R 2012: 13]. Tento počet je výrazně vyšší v pouliční prostituci – 28 % [R-R 2006: 9]. Co se týká pohlavně přenosných chorob, v roce 2012 byla z 3 120 testů na HIV zjištěna pozitivita pouze u tří [R-R 2012: 4]. Co se národnosti týče, většina žen, se kterými se R-R setkává (až 90 %) [Malinová 2008a], se zdá být české

¹⁰⁹ Ve Švédsku je odhadem 0,29 osob v prostituci na tisíc obyvatel, v Nizozemí je to 3,13 osob (Zpráva českého Parlamentního institutu citovaná poslancem Karasem dne 29. března 2005, http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?F=H&PT=U&dx=1&o=4&na=prostituce&T=&ZA=&f_N=on&f_l=on&f_U=on&f_S=on&f_Z=on&f_P=on&f_R=on&f_V=on&f_O=on&ra=20).

¹¹⁰ Tato nevládní organizace se zaměřuje na prevenci a léčbu sexuálně přenosných chorob osob s velmi rizikovým sexuálním chováním a životním stylem. Viz též pozn. 17.

národnosti. Náhodný vzorek Polákové v pražských sex-klubech se skládal z 2/3 českých žen a 1/3 cizinek [Poláková 2008: 59]. Tento počet potvrzují starší odhady MV [Ministerstvo vnitra 1999]. Vedle Češek jsou zastoupeny ženy ze Slovenska [Poláková 2008; Ministerstvo vnitra 1999], ženy z bývalého Sovětského svazu (zejména Ukrajiny, Ruska, Moldávie) a Bulharska. Dvě poslední jmenované skupiny jsou také považovány za hlavní oběti obchodování s lidmi [Vláda ČR 2008: 9; La Strada 2005a: 28].

Jak blíže rozebírám v druhé části této kapitoly, „dobrovolná“ prostituce není v České republice ilegální, ale není ani výslovně legalizována. Zajímavý je proto výzkum Jany Polákové v pražských sex-klubech, který ukazuje, že mnoho osob v prostituci „formalizuje“ svou pozici. Necelá polovina (45 %) dotazovaných osob v prostituci měla se sex-klubem smlouvu a pracovala na pozicích „tanečnic“, „masérek“ nebo „modelek“ [Poláková 2008: 63]. Dotazované však nebyly vždy schopné určit typ smlouvy (pracovní či jiné). Žádná z dotazovaných neměla živnostenské oprávnění. Ve většině případů byly ženy v prostituci v sex-klubech zdravotně pojištěné, ať již jako samoplátkyně (dvě třetiny z nich platily příspěvky dobrovolně), či jako osoby, za které platí pojištění stát (registrované nezaměstnané, studentky, matky na rodičovské dovolené nebo žadatelky o azyl), nebo jako zaměstnankyně, za které příspěvky platil zaměstnavatel [Poláková 2008: 64]. Výzkum Polákové bohužel neobsahuje data o sociálním zabezpečení. Tato zjištění jsou zajímavá, protože ukazují, že určité procento žen v prostituci je schopno a ochotno formalizovat svou situaci (i když simulují jinou pracovní činnost). Zároveň je ale třeba zdůraznit, že výzkum se týkal klubů v hlavním městě a že jeho závěry nelze automaticky vztáhnout na pouliční prostituci nebo na jiné regiony.

Co se týče příjmů z prostituce, je opět velmi obtížné najít jakékoliv přesvědčivé odhady získané jasnou metodologií a už vůbec ne takové, které rozlišují mezi příjmy z prostituce („šedá ekonomika“¹¹¹) a obchodování s lidmi („černá ekonomika“¹¹²). Odhady ročních obrátů se pohybují v řádech miliard.¹¹³ Cena za poskytnutí sexuální služby v České republice se dle dostupných odhadů pohybuje v rozmezí mezi 300 korunami za „kompletní servis“

¹¹¹ Používám pojem „šedá ekonomika“, abych zachytila fakt, že i když se u „dobrovolné“ prostituce nejedná o příjmy z trestné činnosti, je obtížné příjmy z prostituce za stávající situace přiznávat a danit, a proto nejsou tyto finanční toky snadno sledovatelné ani zcela „legální“.

¹¹² Pojem „černá ekonomika“ používám pro popsání kriminální sféry, u které jsou příjmy výsledkem trestné činnosti.

¹¹³ V roce 2000 Český statistický úřad (ČSÚ) odhadoval obrát z prostituce kolem 5,7 miliard korun [Český statistický úřad 2000]. V roce 2003 ČSÚ vypočítal obrát z prostituce kolem 8,7 miliard korun [Hynková, Souralová 2006: 99]. Firma Mag Consulting se sídlem v Praze, zabývající se výzkumem „sex průmyslu“, odhadla v r. 2008 obrát kolem 500 milionů dolarů (8,5 miliard korun) [Bilefský 2008]. Tato čísla mohou signalizovat reálný růst výnosů z prostituce zejména po r. 2000, o příčinách se ale můžeme pouze dohadovat: zvýšení cen, zvětšení poptávky ze zahraničí související např. s levnými lety ze vzdálenějších západoevropských či

u drogově závislých „pouličních prostitutek“ v Praze [Poláková 2008: 43] a až třemi i více tisíci korunami za hodinu luxusní „eskortní“ nebo „klubové“ „prostitutky“ [Poláková 2008: 48]. Podíl z příjmu, který zůstává prostitutce, závisí na situaci dané osoby v prostituci: „klubové prostitutky“ v Praze si mohou ponechat 30 % až 60 % ceny zaplacené zákazníkem [Poláková 2008: 76], zatímco oběti obchodování s lidmi nemusí získat nic nebo téměř nic (k problémům spojeným s odlišením dobrovolné prostituce od obchodování s lidmi v ČR viz např. [Hulíková, Kocourek 2005]).

4.1.3 Zranitelné skupiny osob v prostituci

Na základě dostupných údajů a analýz je podle mne možné identifikovat čtyři zvláště zranitelné skupiny osob v prostituci:¹¹⁴ osoby z romských komunit, migranty a migrantky, ženy samoživitelky a mladé ženy a muže, kteří opouštějí ústavní výchovu. Co se týká osob z romských komunit, tak jak nevládní organizace, tak vládní zprávy poukazují na to, že je jejich podíl v prostituci v poměru k celé populaci vyšší [Ministerstvo vnitra 1999: 4; Poláková 2008: 41]. Například podle La Strady představovaly ženy z romských komunit 90 % „pouličních prostitutek“ v jižních Čechách [La Strada 2004: 8]. Zdá se, že častěji provozují pouliční prostituci než prostituci klubovou [Poláková 2008: 41]. Pouliční prostituce je často považována za méně výdělečnou a nebezpečnější, nicméně konkrétní analýza české situace nebyla ještě provedena. Dostupné analýzy poukazují na zvláštní zranitelnost žen z romských komunit ve vztahu k obchodování s lidmi [La Strada 2005b].

Matky samoživitelky jsou další, nikoli neobvyklou skupinou v prostituci.¹¹⁵ Mezi klientkami R-R je jich zhruba 40 % [R-R 2012: 65]. Ženy migrantky jsou v prostituci taktéž zastoupeny [Poláková 2008; Ministerstvo vnitra 1999] a jsou obzvláště zranitelné, protože neznají české prostředí a jazyk a nejsou obeznámeny se svými právy a možnostmi získat pomoc. Kvůli omezeným možnostem legální pracovní migrace do ČR nemají navíc často právo k pobytu. To je může činit závislými na kuplířích a obchodnících s lidmi – migrantky jsou často uváděny jako skupina, ve které je nejvíce obětí obcho-

severoevropských zemí, nebo nárůst nové místní poptávky? ČSÚ pro rok 2008 uvádí odhad „tržní produkce“, tedy příjmů, ve výši 7,876 miliard Kč [ČSÚ 2011].

¹¹⁴ Jedná se o skupiny dospělých osob v prostituci. Děti v prostituci jsou samozřejmě též obzvláště zranitelnou skupinou, ale tato kapitola ani kniha se na tuto problematiku nezaměřuje.

¹¹⁵ Ve vzorku Polákové z pražských sex-klubů představovaly matky jednu třetinu respondentek [Poláková 2008: 60]. La Strada uvádí svobodné matky jako zranitelnou skupinu (společně s ostatními skupinami: lidmi z migrantských komunit a romských komunit, mladými ženami a dívkami, mladými opouštějícími ústavní péči, dětmi z problematičtějšího prostředí, drogově závislými) bez citování celkových čísel [La Strada 2004: 7].

dování s lidmi [Vláda ČR 2008: 9; La Strada 2005a: 28; Hulíková, Kocourek 2005: 20, 21].¹¹⁶

Všechny tři uvedené skupiny se nacházejí na křižovatce os znevýhodnění¹¹⁷ – romské ženy z důvodů pohlaví a etnické příslušnosti, matky samoživitelky z důvodu pohlaví a mateřství, migrantky z důvodu pohlaví, národnosti a potenciálně ilegálního statusu. Tato kombinace os znevýhodnění znamená větší pravděpodobnost diskriminace a vyšší zranitelnost. Rasové a genderové předsudky (mj. o schopnostech, zásluhách, efektivitě, výkonnosti, loajalitě atd.) negativně ovlivňují možnosti matek malých dětí, romských žen a cizinek ve společnosti a na trhu práce zejména.¹¹⁸ Snížení sociálních dávek po roce 1989 navíc obecně a u těchto skupin zvláště přispělo k feminizaci chudoby [Fultz, Steinhilber 2004]. Sociální znevýhodnění a chudoba patří mezi faktory, které vedou ženy k prostituci (viz např. [Hulíková, Kocourek 2005: 19–21]). Stojí také za zmínku, že prostituce je rozšířena v pohraničních oblastech, kde se vyskytuje mnoho romských komunit v relativně oddělených enklávách. Tyto regiony jsou často ekonomicky slabé. A ekonomické problémy, jako například vysoká nezaměstnanost, se dotýkají obzvláště Romů. Ženy i muži z romských komunit, kteří provozují prostituci, jsou v České republice také předmětem dvojího kulturního znevýhodnění – jsou obzvláště stigmatizovanou skupinou, jak ukazuje analýza mediálního diskurzu Terezy Hendl v kapitole páté. Pro tvorbu veřejných politik by bylo velice užitečné vědět více o fenoménu prostituce a kuplířství v romských komunitách.¹¹⁹

Kromě problémů sociálního vyloučení a diskriminace je na základě zkušeností ze zahraničí vhodné upozornit na specifická rizika pro vyloučené komunity, co se týká obecních politik, které měly dosud v České republice více méně monopol na právní úpravu prostituce. Tyto komunity jsou často

¹¹⁶ Na druhé straně ale řada autorů poukazuje na konceptuální propojenost migrace a obchodování s lidmi, což také vysvětluje přítomnost migrantů mezi obchodovanými osobami (viz např. [Hančilová, Massey 2009]).

¹¹⁷ Používán je často pojem „intersekcionalita“. Ten popisuje fakt, že někteří jednotlivci či skupiny jsou předmětem více než jednoho systému útlaku a diskriminace ve společnosti. K diskusi intersekcionality a zejména postavení romských žen viz [Koldínská 2010: 183n].

¹¹⁸ Zranitelnost žen z romských komunit a matek samoživitelek byla do velké míry umocněna vznikem volného trhu práce na začátku devadesátých let. Zatímco za státního socialismu byla dána práce všem, sameťová revoluce přinesla soukromé zaměstnavatele, kteří si museli začít vybírat své zaměstnance na meritokratické základě. Chápání schopností a zásluh (*merit*) je v České republice poznamenáno nereflexovanými rasovými a genderovými předsudky, zčásti kvůli desetiletí trvající absenci společenských debat o rovnosti, diskriminaci a chybějícímu zpochybnění konceptů objektivit a normality, které jsou vystavěny na vzoru bílého muže bez rodinných závazků [Havelková 2007, 2008, 2010b].

¹¹⁹ Nevládní organizace La Strada provedla v letech 2003 až 2004 výzkum obchodování se ženami v romských komunitách [La Strada 2005b]. Mnoho uváděných rizikových faktorů má co do činění se sociálním vyloučením a jeho dopady.

výrazně méně zastoupené v obecních samosprávách a jejich zájmy jsou méně často zohledněny v rozhodování obecních zastupitelstev a rad. Je tudíž pravděpodobné, že obecně závazné vyhlášky stanovující povolené oblasti provozování prostituce (*zoning*) nezohledňují jejich perspektivu či potřeby. Zkušenosti z USA¹²⁰ ukazují, že etnicky segregované a znevýhodněné části měst jsou často využívány jako zóny, kam je prostituce (a také herny, noční podniky atp.) odsunuta, aby neobtěžovala „slušné“ majoritní obyvatelstvo. Koncentrace těchto aktivit, často navíc spojených s trestnou činností, celkově snižuje bezpečnost v těchto „ghettech“ a ubližuje zejména ženám z těchto komunit. Vytváří se situace, ve které začnou klienti zacházet se všemi ženami v daných komunitách jako s „prostitutkami“ (podobný fenomén v souvislosti s pornografií byl zdokumentován [MacKinnon, Dworkin 1997]).

Další zranitelnou skupinou výrazně zastoupenou v prostituci jsou mladí lidé opouštějící ústavní péči (zejména dětské domovy¹²¹) a děti, které utekly z domova [Ministerstvo vnitra 1999]. Laszlo Sumegh, koordinátor nevládního projektu Šance, uvádí, že asi 80 % mladých mužů v prostituci v Praze má za sebou dětský domov [Martin, Brabenec 2004]. Tato skupina se liší od třech předchozích, protože není ve společnosti zjevným terčem několikanásobné diskriminace. I když i zde hraje výraznou roli etnicita – nedávná studie ukázala, že romské dívky opouštějící ústavní výchovu vstupují 3,6krát častěji do prostituce než dívky opouštějící ústavní výchovu, které romského původu nejsou [Burčíková et al. 2008]. I když mladí lidé opouštějící ústavní péči nejsou většinou zřejmým cílem diskriminace v zaměstnání, neboť nevykazují identifikovatelnou charakteristiku (pohlaví, etnicitu či národnost), jsou zranitelní v jiných ohledech. Především nemají žádnou sociální síť – podporu příbuzných a přátel, na které by se mohli obrátit. Po opuštění ústavní péče v osmnácti letech nejsou tyto mladí muži a tyto mladé ženy zaopatřeni a zabezpečeni. V České republice je stále preferována ústavní péče před péčí rodinnou v případě sirotků, opuštěných dětí nebo dětí odebraných z problémových rodin – podle údajů z roku 2004 měla ČR větší podíl dětí v dětských domovech na počet obyvatel než kterákoliv jiná země Evropské unie [UNICEF 2004]. Pomoc mladým lidem opouštějícím ústavní péči je politika, která by řešila i jiné problémy než vstup do prostituce – působila by jako prevence chudoby i sociálního vyloučení. Je smutné, že stát i samosprávy dosud věnovaly otázce začlenění dívek a chlapců opouštějících ústavní péči nedostatečnou pozornost.

¹²⁰ Vycházím z osobních rozhovorů s Catharine MacKinnon.

¹²¹ Systém školních zařízení pro ústavní výchovu je spravován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Pro další informace viz

<http://www.msmt.cz/socialni-programy/system-skolskych-zarizeni-pro-vykon-ustavni-vychovy>.

4.1.4 Klienti

Co se týká klientů, výzkum R-R provedený v Praze ukázal, že typický klient je asi 35 let starý (40 % klientů je věkově mezi 25 až 40 lety) a ženatý (v 80 % případů) [Malinová 2009]. Zaznamenán byl nárůst domácí poptávky ke konci minulého desetiletí [Malinová 2009] – v 35 % případů jsou klienty buď Češi nebo Slováci. Taková zjištění o „normalitě“ klientů jsou shodná se zahraničními výzkumy, které identifikují klienty jako „běžné občany, kteří mají práci a jsou ve dlouhodobých vztazích“ [Sanders 2008].

4.2 Právní úprava prostituce

V České republice se za posledních sto let vystříдалo hned několik režimů právní úpravy prostituce. Za Rakousko-Uherska fungovala reglementace: po osobách v prostituci se vyžadovala registrace a povinné zdravotní prohlídky (s tím, že porušení těchto povinností bylo trestáno). Veřejné prostory, kde bylo možné prostituci provozovat, byly přísně vymezeny a omezeny a zákon reguloval provoz veřejných domů. Proti této úpravě protestovali za první republiky abolicionisté, mezi nimi i prezident T. G. Masaryk [Lenderová 2002: 43]. V roce 1922¹²² byla reglementace nahrazena abolicí: stát přestal prostituci regulovat a snažil se o zapojení osob v prostituci do života mimo prostituci pomocí Ústavů pro nápravu prostitutek.¹²³ Nevěstince byly zrušeny a jejich provozování kriminalizováno jako kuplířství.¹²⁴ Nabízení a provozování prostituce kriminalizováno nebylo, s výjimkou závažných jednání ohrožujících veřejné zdraví,¹²⁵ mravní vývoj mládeže a veřejnou morálku.¹²⁶ Tato úprava vydržela až do roku 1956,¹²⁷ kdy bylo v ČSR kriminalizováno soustavné vyhýbání se poctivé práci a obstarávání prostředků k obživě nekalým způsobem. Prostituce pak byla po zbytek komunistického období

¹²² Zákon č. 241/1922 Sb. o potírání pohlavních nemocí.

¹²³ § 15 zákona 241/1922.

¹²⁴ § 14 zákona 241/1922.

¹²⁵ § 18 zákona 241/1922 – Ohrožení a porušení zdraví pohlavními nemocemi.

¹²⁶ § 20 zákona 241/1922 – Vyzývání ke smilstvu, a § 21 – Pohoršlivé provozování smilstva.

¹²⁷ Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se novelizuje zákon č. 86/1950 Sb., trestního zákona.

trestněprávně¹²⁸ i správněprávně¹²⁹ postihována jako příživnictví. Tato ustanovení byla zrušena v roce 1990.¹³⁰

4.2.1 Definice prostituce a její status

V současné době není prostituce v českých právních předpisech téměř nikde zmíněna a rozhodně není definována. Zmínku o ní nalezneme v ustanovení § 3 odst. 3 písm. p) živnostenského zákona,¹³¹ jak byl novelizován v roce 1995. Uvádí se tam, že „živností dále není nabízení nebo poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb“.¹³² Osoba v prostituci též nemůže být „podnikatelem“ ve smyslu § 2 odst. 2 písm. c) obchodního zákoníku.¹³³ Může ale být jinou osobou samostatně výdělečně činnou (jako jsou např. drobní pěstitelé a chovatelé) [Pelikánová 2003]. Každá taková výdělečná činnost by měla podléhat zdanění. Aplikovatelné by mohlo být ustanovení zákona o daních z příjmů u „svobodných povolání“,¹³⁴ které se uplatní například u umělců. Osoba v prostituci by tudíž mohla již za stávající právní úpravy legalizovat svůj status a příjem. Dle informací daňové správy zde nicméně nejsou žádné zkušenosti se zdaňováním příjmů z prostituce.¹³⁵ Jak jsem uvedla výše, osoby v prostituci, které chtějí legalizovat svou činnost a svůj příjem, spíše simulují výkon jiných aktivit (tancování, masáž, modeling apod.).

4.2.2 Snahy omezit prostituci – obecní vyhlášky

V situaci, kdy na národní úrovni neexistuje definovaná politika a právní úprava v podstatě mlčí, se do věci vložily obce. Zejména v příhraničních regionech a velkých městech, kde se prostituce po roce 1989 rozmohla, začaly

¹²⁸ § 188a zákona č. 86/1950 Sb. trestního zákona a § 203 zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona.

¹²⁹ Zejména § 72 zákona č. 88/1950 Sb. trestního zákona správního (ochrana práva na práci); § 19 písm. c) zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech; zákon č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví; § 19 zákona č. 60/1961 Sb. o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku; § 10 zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech (příživnictví).

¹³⁰ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění trestní zákon a zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích.

¹³¹ Zákon č. 286/1996 Sb., kterým se mění živnostenský zákon.

¹³² § 3 odst. 3 písm. p) zákona č. 455/1990 Sb. živnostenského zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹³³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁴ § 7 odst. 2 písm. b) zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů.

¹³⁵ Konzultace s Ing. Stehlíkovou, vedoucí oddělení pro daň z příjmu fyzických osob finančního ředitelství města Prahy, 5. října 2009.

obce vydávat obecně závazné vyhlášky omezující její výkon na veřejných prostranstvích (Dubí vydalo první vyhlášku v červenci 1992 [Bláha 2008: 197]). Vycházely nejdříve z obecných ustanovení zákona o obcích,¹³⁶ které dávaly obcím pravomoc regulovat „místní záležitosti veřejného pořádku“ v samostatné působnosti. Od roku 1995 obecní zákon určil, že:

„K zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku ...může obec obecně závaznou vyhláškou vydanou v samostatné působnosti stanovit, které činnosti, jež by mohly narušit veřejný pořádek v obci, lze vykonávat pouze na místech a v čase vyhláškou určených, nebo stanovit, že na některých veřejně přístupných místech v obci jsou takové činnosti zakázány.“¹³⁷

To, že terčem této novely byla prostituce, není zřejmé přímo ze znění zákona, vyplývá to nicméně z důvodové zprávy:

„Cílem navrhované právní úpravy je ...umožnit obcím, aby v rámci své samostatné působnosti mohly formou obecně závazné vyhlášky podle místních podmínek negativním důsledkům provozování prostituce účelně čelit.“ [Mláda ČR 1995]

Nový zákon o obcích z roku 2000 v podstatě kopíruje ustanovení novely zákona z roku 1995.¹³⁸

Rozsah a způsob, jakým obce mohly omezit vykonávání činností narušujících veřejný pořádek na svých územích, se staly předmětem ústavněprávních sporů. Stát se prostřednictvím MV několikrát obrátil na Ústavní soud – namítáno bylo porušení dělby kompetencí mezi státem a místní samosprávou obcemi. Ústavní soud po dlouhou dobu rušil obecní vyhlášky, které nebyly dostatečně konkrétní ve vymezení „místa a času“ pro výkon prostituce nebo které její výkon zcela zakazovaly.¹³⁹ Změna nastala 8. března 2007, kdy se Ústavní soud zabýval kompletním zákazem „nabídky sexuálních služeb“ ve vyhlášce města Ústí nad Labem.¹⁴⁰ Proti sobě stály dle Ústavního soudu „ústavně zaručené svobody jedince, jeho práva na podnikání na jedné straně a ochrany veřejných zájmů a práva obce na samosprávu na straně druhé“. Ústavní soud rozhodl ve prospěch zájmu obce při ochraně mravů a veřejného pořádku:

„Provozování této činnosti (nabízení sexuálních služeb na veřejném prostranství, pozn. aut.) ohrožuje dobré mravy obecně a velice výrazně ohrožuje mravní výchovu

¹³⁶ § 14 odst. 1 písm. d) zákona č. 367/1990 Sb. o obcích; § 14 odst. 1 písm. o) zákona č. 367/1990 Sb. o obcích, ve znění novely zákona č. 302/1992 Sb.

¹³⁷ § 17 zákona č. 367/1990 Sb. o obcích ve znění zákona č. 279/1995 Sb.

¹³⁸ § 10 písm. b) zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

¹³⁹ Pl. ÚS 38/97; Pl. ÚS 50/03.

¹⁴⁰ Pl. ÚS 69/04.

dětí a mládeže. Již samotné provozování prostitute, které je zřejmé dětem a mládeží, v nich může vyvolat pocit něčeho „normálního“, přípustného. Význam zejména tohoto právem chráněného statku, tj. mravní výchovy dětí a mládeže, je třeba hodnotit velice vysoce. Extrémním způsobem jsou tak dotčeny etické hodnoty, které je společenství občanů, kterou obec je, oprávněno chránit. Podobné extrémnosti zásahu do záležitostí veřejného pořádku tak podle názoru Ústavního soudu nedosahuje žádná z dalších v čl. 3 napadené vyhlášky uvedených činností, a to ani žebrání. Tyto ohrožené právem chráněné statky je dále třeba poměřit se zásahem do svobody jedinců poskytujících sexuální služby. Ochrana provozování této činnosti na očích veřejnosti však nemůže ve sporu s ochranou mravní výchovy dětí a mládeže obstát.¹⁴¹

Tento pohled na věc byl také potvrzen rozhodnutím Ústavního soudu o obecné vyhlášce města Plzně.¹⁴² Výsledkem těchto nálezu bylo, že mnoho obcí, včetně Prahy¹⁴³ nebo Dubí,¹⁴⁴ zcela zakázalo výkon pouliční prostitute na svém území. Je třeba podotknout, že vyhlášky často zakazují pouze aktivity osob v prostituci, nikoli klientů. Například město Dubí sice zakazuje poskytnutí i využití sexuálních služeb, což zahrnuje osoby v prostituci i klienty, nepostihuje ale vyhledávání prostitute klienty, pouze nabízení osobami v prostituci:

„Činností, která by mohla narušit veřejný pořádek ve městě Dubí nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, je: a) nabízení sexuální služby spočívající v podání ústní, zvukové, písemné, obrazové informace nebo nabízení této služby různými posunky a pohyby těla, jakož i odhalování intimních částí těla, b) poskytnutí a využití sexuálních služeb.“¹⁴⁵

Problematickou je v tomto konkrétním případě též formulace „různými posunky a pohyby těla“, za prvé kvůli své vágnosti a za druhé proto, že zjevně směřuje k usnadnění perzekuce osob v prostituci.

Porušení povinnosti vyplývající z obecné vyhlášky bylo a je přestupkem, postihnutelným pokutou až do výše 30 000 Kč.¹⁴⁶ Podle dostupných informací jsou osoby v prostituci obcemi skutečně sankcionovány. Ukládány jsou pokuty, které však tyto osoby nejsou často schopné platit. Obec Cheb například uvedla, že má u osob v prostituci „dluh“ 1 380 000 Kč [Przeczek 2009].

¹⁴¹ Pl. ÚS 69/04, odst. 54.

¹⁴² Pl. ÚS 10/06.

¹⁴³ Vyhláška Prahy č. 20/2007.

¹⁴⁴ Vyhláška Dubí č. 2/2007.

¹⁴⁵ Čl. 1 Dubí 2/2007.

¹⁴⁶ § 46 odst. 2 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Plzeň hlásila v roce 2009, že jí osoby v prostituci dluží milion korun od roku 2006 [Skála 2009], kdy vstoupila v účinnost poslední vyhláška [Vyhláška Plzně č. 3/2006]. Plzeň v roce 2009 uvedla, že individuálně osoby v prostituci městu dluží až 50 000 Kč, tedy dvouapůlnásobek tehdejšího hrubého měsíčního výdělku v daném regionu [ČSÚ 2009]. Tím vzniká situace, kdy jsou osoby v prostituci zadluženy veřejné instituci.¹⁴⁷ Mohou se v ní nacházet též oběti obchodování s lidmi, protože určení hranice mezi dobrovolnou a nedobrovolnou prostitucí je notoricky obtížné [Burčíková 2008a: 20] a nezdá se, že by byla dobrovolnost obcemi zkoumána. Nejenže může tato politika dále viktimizovat¹⁴⁸ oběti obchodování s lidmi, je podle mého mínění problematická i vůči „dobrovolným prostitutkám“. Za prvé proto, že pro mnohé z nich může být prostitute jediným „povoláním“, které jim nabízí možnost výdělku, a tudíž také jediným „povoláním“, které jim potenciálně umožňuje pokuty splatit. Tento postup obcí tedy může ženy v prostituci v podstatě držet. Za druhé fakt, že osoby v prostituci dluží obcím na pokutách a mají s úřady problémy z toho plynoucí, jistě není dobrým základem pro návrat k životu mimo prostituci.

4.2.3 Konec represe?

Trestný čin příživnictví byl zrušen hned v roce 1990, stejně jako diskriminační kriminalizace homosexuální prostitute.¹⁴⁹ Mohlo by se zdát, že tím skončila trestněprávní represe vůči osobám v prostituci. Opak je bohužel pravdou. Nový trestní zákoník, platný od 1. ledna 2010, zavedl v § 190 nový trestný čin „prostitute ohrožující mravní vývoj dětí“.¹⁵⁰ Ten kriminalizuje provozování prostitute¹⁵¹ či její organizování, střežení nebo jiné zajišťování¹⁵² „v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí“. Právní úprava kriminalizuje osoby v prostituci (trest odnětí svobody až na dvě léta)¹⁵³ a kuplíře (trest odnětí svobody až na tři léta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo

¹⁴⁷ Obdobná otázka, zda je vyžadování placení daní a plateb do sociálního zabezpečení v rozporu s lidskými právy, byla řešena v případě *Tremblay (Tremblay v. France, App. No. 37194/02, Sept. 11 2007, Eur. Ct. H.R.)*.

¹⁴⁸ Osoby, které již jsou oběťmi v kontextu obchodování s lidmi, jsou dále finančně postihovány veřejnými orgány.

¹⁴⁹ Pohlavní styk mezi osobami stejného pohlaví za úplatu byl do r. 1990 trestný. Ustanovení bylo zrušeno zákonem č. 175/1990 Sb.

¹⁵⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále tr. zák.).

¹⁵¹ § 190 odst. 1 tr. zák.

¹⁵² § 190 odst. 2 tr. zák.

¹⁵³ § 190 odst. 1 tr. zák.

jiné majetkové hodnoty),¹⁵⁴ ale zcela ignoruje klienty.¹⁵⁵ Takováto úprava je nepřímou diskriminační na základě pohlaví, a tudíž by měla být považována za neslučitelnou s ústavním principem rovnosti pohlaví, jak jsem blíže rozebrala v předchozí kapitole. Problematické je také to, že definice prostituce není v zákoně dána.¹⁵⁶

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu trestního zákoníku uvádí § 184b německého trestního zákoníku jako vzor pro českou úpravu. Odhlédneme-li od toho, že příslušné ustanovení upravující *Jugendgefährdende Prostitution*¹⁵⁷ bylo od roku 2003 přečísleno na 184f, české ustanovení nerespektuje svůj vzor ve dvou důležitých aspektech. Za prvé je v německém zákoně „morální ohrožení mladých“ výslovně znakem skutkové podstaty trestného činu. K ohrožení musí dojít jak z hlediska činu (objektivní stránka), tak i zavinění (subjektivní stránka), tzn. že zde musí být úmysl mladé morálně ohrozit.¹⁵⁸ České ustanovení nevyžaduje ani jedno. Co se týká činu, stačí provozování v místě určeném pro pobyt dětí, bez ohledu na to, zda se tam děti v ten moment zdržují (např. dojde-li k výkonu prostituce v noci před prázdnou školou). Co se týká zavinění, zatímco v Německu je třeba úmyslně ohrozit mladistvé, v České republice stačí pouhá blízkost školy k tomu, aby došlo k porušení zákona.¹⁵⁹ Česká úprava má tedy výrazně širší rozsah. Za druhé je maximální délka odnětí svobody pro osoby v prostituci v německém právu poloviční ve srovnání s českou úpravou a výslovně¹⁶⁰ je též explicitně k dispozici alternativní trest formou pokuty.

154 § 190 odst. 2 tr. zák.

155 Je možné argumentovat, že klient je odpovědný jako pomocník dle § 24 odst. 1 písm. c) tr. zák. Situace je tak podobná faktům jihoafrického případu *State v. Jordan*. Jak blíže diskutuji v předchozí kapitole, i přímá kriminalizace osoby v prostituci je však v rozporu s požadavkem rovnosti pohlaví.

156 Dle judikatury „prostituci není jen pohlavní styk s jinými osobami za úplatu uskutečněný formou soulože, ale i všechny další formy ukájení pohlavního pudu jiné osoby stejného nebo opačného pohlaví tělesným stykem za úplatu“ (R 22/1995).

157 § 184f *Jugendgefährdende Prostitution*; *Strafgesetzbuch (StGB)* (BGBl. I S. 3322) FNA 450–2. Naposledy změněno Art.1 42. ÄndGvom 29. 6. 2009 (BGBl. I S. 1658).

158 Pokud pachatel nemá přímo v úmyslu morálně ohrozit mladé, je požadováno alespoň srozumění pachatele s tím, že provozuje prostituci způsobem, který může morální vývoj dětí ohrozit (nepřímý úmysl).

159 Název trestného činu napovídá, že chráněnou hodnotou (objektem) v tomto ustanovení zákoníku je morální vývoj dětí ohrožených škodlivými vlivy výkonu prostituce. Tento požadavek ale nelze zohlednit při interpretaci ustanovení. Znak ohrožení by totiž musel být zahrnut přímo do znění ustanovení, aby se dalo použít úžeji, jenom na případy, kdy ohrožení morálního vývoje mládeže nastane (což byl záměr německého vzoru a pravděpodobně i českého zákonodárce). Zúžení okruhu potenciálně stíhaných by bylo možné v individuálních případech použitím ustanovení § 12 odst. 2 tr. zák. Pokud by uvedený případ nebyl společensky škodlivý, neměla by být vyvozována trestní odpovědnost. Za trestněprávní konzultaci děkuji Igoru Barilíkovi.

160 Podle českého trestního práva je možné uložit jiný trest než ten stanovený ve zvláštní části u jednotlivých trestných činů, viz § 53 a 67 tr. zák.

Tento nový trestný čin v české právní úpravě je tak třeba hodnotit nejen jako diskriminační, ale též jako nepřiměřeně široce pojatý a předvídací příliš přísnou sankci. K ustanovení mám ještě dvě zásadnější kritické připomínky. Za prvé je z mého pohledu pochybná již definice problému, který tento trestný čin řeší. Ochrana dětí před vědomím o prostituci za situace, kdy je prostituce ve společnosti jinak tolerována, je pokrytectvím. Fakt, že předkladatelé zákona o regulaci prostituce nepočítají se zrušením § 190 trestního zákoníku, toto pokrytectví prohlubuje, protože prostituce by po přijetí zákona byla na jednu stranu legální, a proto, zdálo by se, „normálním“ povoláním, a současně by byla trestná, když by byla provozována v určitých veřejných prostorách, kde by se o ní mohly dozvědět děti. Za druhé toto ustanovení hrubě porušuje zásadu subsidiarity trestní represe – tedy požadavku, aby bylo trestní právo využíváno pouze jako nejzazší prostředek regulace společnosti. Snahu zamezit výskytu prostituce v blízkosti míst pobytu dětí by bylo jistě možné naplnit obecnými vyhláškami. Ty by se z mého pohledu měly zaměřit na klienty (vyhledávání a využívání prostituce), a nikoli na osoby v prostituci (viz blíže mé argumenty v předchozí kapitole).

Že se zde nejedná o čistě akademický problém, ukazuje stupňující se trestní represe na základě tohoto ustanovení. Zatímco v prvním roce platnosti ustanovení byl dle informací MV zaznamenán pouze jeden případ odsouzení za „prostituci ohrožující mravní vývoj dětí“, přičemž byl uložen podmíněný trest odnětí svobody [Ministerstvo vnitra ČR 2011: 21], a v roce 2011 žádný [Ministerstvo vnitra ČR 2012: 16], v roce 2012 bylo zjištěno 7 případů, z toho bylo objasněno 6 a všechny skončily odsouzením (ze zprávy MV nejsou nicméně zřejmé trestní sazby) [Ministerstvo vnitra ČR 2013: 21 a 24].

4.2.4 Definice vykořisťování – kuplířství a obchodování s lidmi

Je třeba se zmínit také o třetí straně prostitučního trojúhelníku – o osobách, které prostituci organizují a těžší z ní. Je třeba rozlišit mezi vykořisťováním „nedobrovolné“ (nucené) prostituce, což v trestním právu zhruba odpovídá „obchodování s lidmi“, a organizaci či kořistění z „dobrovolné“ (konsenzuální) prostituce, což v trestním právu odpovídá „kuplířství“.

Obchodování s lidmi je relativně podrobně upraveno v mezinárodních úmluvách [zejména Palermský protokol¹⁶¹] i dokumentech Rady Evropy

161 Česká republika podepsala Úmluvu OSN o nadnárodním organizovaném zločinu v prosinci 2000 a Palermský protokol v prosinci 2002. Zatímco Palermský protokol byl ratifikován, Úmluva nikoli.

[Úmluva Rady Evropy z roku 2005¹⁶²] a Evropské unie ([Rámcové rozhodnutí 2002/629/SVV], [Směrnice 2011/36/EU]; pro bližší diskusi viz např. [Askola 2007]). To se týká jak definic a požadavku postihu činu obchodování s lidmi, tak péče o oběti.¹⁶³ Jak jsme ukázaly v první kapitole, jsou interpretace těchto ustanovení nicméně předmětem sporů mezi dvěma teoretickými přístupy k prostituci – například pozice proti sexuální dominanci se snaží o velmi extenzivní výklad definice obchodování s lidmi.

„Dobrovolné“ prostituci je naopak v mezinárodních dokumentech věnováno mnohem méně pozornosti. Česká republika je nicméně vázána Úmluvou o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostitutek druhých osob z roku 1949, která po signatářských státech vyžaduje kriminalizaci kuplířství.¹⁶⁴ Tyto požadavky samozřejmě ovlivnily ustanovení českého práva.

Český trestní zákoník kriminalizuje jak organizaci „dobrovolné“ prostitutek a kořistění z ní prostřednictvím trestného činu kuplířství, tak vykořisťování „nedobrovolných“ prostitutek prostřednictvím trestného činu obchodování s lidmi. Trestný čin kuplířství je upraven v § 189 trestního zákoníku:

„Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostitutek, nebo kdo kořistí z prostitutek provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“¹⁶⁵

Kvalifikované skutkové podstaty¹⁶⁶ předpokládají vyšší tresty pro kuplířství většího rozsahu, nebo pokud je osobě v prostituci způsobena těžká újma na zdraví či smrt. V posledních letech bylo pro trestný čin kuplířství stíháno kolem stovky osob ročně, zhruba tři čtvrtiny jsou následně odsouzeny, z toho velmi vysoké procento podmíněně:

Trestný čin kuplířství	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet trestných činů celkem	101	121	118	—	—	—
Odsouzené osoby	74	71	82	64	50	76
z nich ženy	31	25	30	—	—	—

¹⁶² Česká republika Úmluvu nepodepsala ani neratifikovala. Dlouho uváděným důvodem byl fakt, že Úmluva vyžaduje vytvoření správní a trestní odpovědnosti pro právnické osoby, což český právní řád neumožňoval.

¹⁶³ Tato publikace se blíže nezabývá programy a právní úpravou týkající se obětí obchodu s lidmi, z části proto, že tato problematika je relativně dobře popsána a analyzována v jiných dostupných publikacích: [Ministerstvo vnitra ČR 2011], [Burčíková 2008a] a jiné analýzy nevládní organizace La Strada; viz též [Havelková 2010a: 84–87].

¹⁶⁴ Čl. 1 Úmluvy 1949.

¹⁶⁵ § 189 odst. 1 tr. zák.

¹⁶⁶ § 189 odst. 2 a 3 tr. zák.

Trestný čin kuplířství	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Uložené tresty – nepodmíněný trest odnětí svobody	20	20	19	21	17	13
Uložené tresty – podmíněný trest odnětí svobody	48	49	60	39	41	49
Upuštěno od potrestání	1	2	3	—	—	—

[Blatníková 2010: 61]; [Ministerstvo vnitra ČR 2011, 2012, 2013].

Co se týká trestného činu obchodování s lidmi, ten doznal v poslední době změn zejména v souvislosti s vývojem v mezinárodním právu (k diskusi tendencí vývoje viz [Havelková 2010a: 31–47]). Ustanovení předchozího trestního zákona o „obchodu se ženami“ bylo genderově neutralizováno v roce 2002 na „obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku“.¹⁶⁷ V roce 2004 bylo toto ustanovení odstraněno a tzv. Euronovelou vloženo nové ustanovení o „obchodování s lidmi“.¹⁶⁸ Skutková podstata již dále nebyla omezena na „užití k pohlavnímu styku“, definice zahrnuje další formy vykořisťování, například nucenou práci. Ustanovení též nadále nevyžadovalo přeshraniční prvek. Nový český trestní zákoník z roku 2010 v podstatě převzal předchozí úpravu. § 168 odst. 2 stanoví:¹⁶⁹

„Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude potrestán, kdo jinou osobu (než dítě, pozn. aut.) za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívá jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla, c) k službě v ozbrojených silách, d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání.“

Kvalifikovaná skutková podstata v odstavci 3 stanoví trest odnětí svobody na pět až dvanáct let pro případ, že čin je spáchán s úmyslem, aby jiného bylo užito k prostituci. Vyšší trestní sazby jsou též stanoveny pro obchodování organizovanou skupinou, pokud přináší značný prospěch, a v případech

¹⁶⁷ § 246 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 134/2002 Sb.

¹⁶⁸ § 232a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 537/2004.

¹⁶⁹ § 168 tr. zák. obsahuje dvě různé skutkové podstaty. Odstavec 1 kriminalizuje obchodování s dětmi – zde není třeba použití násilí či tísně: „Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla, c) k službě v ozbrojených silách, d) k otroctví nebo nevolnictví nebo e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.“ Dítětem je podle § 126 osoba mladší 18 let. Odstavec druhý upravuje obchodování s dospělými.

zvýšeného nebezpečí či újmy na životě a zdraví oběti.¹⁷⁰ Počet osob odsouzených pro obchodování v posledních letech pouze výjimečně dosahoval dvojciferných čísel:

Trestný čin obchodování s lidmi	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Odsouzené osoby	4	3	1	10	19	11
Uložené tresty – nepodmíněný trest	3	3	0	9	18	10
Uložené tresty – podmíněný trest odnětí svobody	1	0	1	1	1	1

[Ministerstvo vnitra ČR 2011, 2012, 2013]

Tato nízká čísla mohou souviset jak s problémy dokazování, zejména pokud jde o svědecké výpovědi obětí [Trávníčková 2004: 88], tak s faktem, že se interpretace donucení v praxi omezuje na závažnější formy fyzického násilí.¹⁷¹ Problémem je také formulace trestního zákoníku „aby jí bylo jiným užito“. Pro naplnění skutkové podstaty je dle současné interpretace orgánů činných v trestním řízení třeba, aby byla oběť obchodování předána jedním obchodníkem druhému. Pokud tedy jeden obchodník s lidmi oběť sám přiměje, dopraví i zadržuje pro účely prostituce, není podle tohoto paragrafu v současné době trestně stíhán.¹⁷² Tato situace je v rozporu s cílem úpravy (zejména tak, jak je vyjádřen v mezinárodních instrumentech závazných pro ČR), který směřuje ke kriminalizaci veškeré nucené prostituce jako obchodování s lidmi. Mnoho případů, které mají charakter obchodování s lidmi je tak stíháno jako kuplířství.¹⁷³ Řešením je změna interpretace slova „jiný“ – nemusí se jednat jen o jiného obchodníka s lidmi, ale o jakoukoli „jinou“ osobu, včetně klienta. Pokud by tedy někdo (obchodník) pod nátlakem přiměl druhého (oběť) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání jinou osobou (klientem), měly by být znaky skutkové podstaty obchodování s lidmi považovány za splněné.¹⁷⁴

¹⁷⁰ § 169 odstavce 3, 4 a 5 tr. zák.

¹⁷¹ Za tuto informaci děkuji Petře Kutálkové a Blance Hančilové.

¹⁷² Za tuto informaci děkuji Petře Kutálkové a Blance Hančilové.

¹⁷³ Historicky, jak se rozšiřovala skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi, přebírala jednání původně pokrytá trestným činem kuplířství. Novela trestního zákona (zákon č. 290/1993 Sb.) rozšířila tehdejší úpravu kuplířství v trestním zákoně – trestný čin kuplířství pokrýval použití násilí v § 204 odst. 2 či kuplířství s osobami mladšími 18 let v § 204 odst. 3 písm. c) a osobami mladšími 15 let v § 204 odst. 4 zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona. Od účinnosti zákona č. 537/2004 Sb. (tzv. Euronovely) byla tato jednání kvalifikována jako obchodování s lidmi. Trestní zákoník tuto úpravu přejal. Tyto historické překryvy a nedávné změny mohou být důvodem, proč je rozlišení mezi kuplířstvím a obchodováním s lidmi stále problémem jak v odborných diskusích [Blatníková 2010: 21, 23], tak v praxi orgánů činných v trestním řízení.

¹⁷⁴ Alternativou by bylo vynětí slova „jiným“ z textu § 168 odst. 2 trestního zákoníku. Pokud by bylo vypuštěno slovo „jiným“, mohla by takto formulovatelný čin spáchat jen jedna osoba. Takovéto jednání je ovšem již postihováno jinými trestnými ustanoveními (znásilnění, útisk apod.). Jedním ze základních charakte-

4.3 Návrhy na změnu právní úpravy prostituce

Fakt, že nabízení a poskytování prostituce funguje více méně v právním vakuu, jakož i fakt, že existující právní úprava není důsledně vymáhána (to se týká zejména absence zásahů proti sex-klubům na základě ustanovení o kuplířství), vede v České republice k diskusím o možné „nové“ právní úpravě prostituce. Nejčastěji zaznívá volání po regulaci (4.3.2). Najdou se ale i hlasy volající po kriminalizaci osob v prostituci (4.3.1), případně po zostuzování osob v prostituci i klientů formou zveřejňování fotografií prostitučních transakcí (4.3.4). Úplnou novinkou je poslanecký návrh „o toleranci poskytování sexuálních služeb“, který vychází z liberální pozice a nese první známky snahy o zohlednění práv osob v prostituci (4.3.3). Tyto návrhy diskutují podrobněji v následujícím textu.

4.3.1 Kriminalizace osob v prostituci

Vedle ustanovení nového trestního zákoníku z roku 2010, který kriminalizuje „prostituci ohrožující mravní vývoj dětí“ a který byl předložen vládou, se o kriminalizaci dalších aspektů prostituce pokoušely již od devadesátých let poslanecké návrhy. Skupina poslanců vedená Emilem Jarošem chtěla v roce 1995 výrazně rozšířit ustanovení o trestném činu „ohrožení pohlavní nemocí“. Návrh požadoval trestní odpovědnost pro „vydání jiného nebezpečí pohlavní nákazy prostitutí“ a požadoval, aby se „osoby podezřelé z prostituce (byly) povinny na vyzvání policie nebo ošetřujícího lékaře podrobit vyšetření v dermatovenerologickém odborném zdravotnickém zařízení“.¹⁷⁵ Návrh se vyznačoval nepochopením právního institutu zavinění, chtěl zavést zcela nesystematicky správněprávní povinnosti do trestního zákona a nakonec byl stažen.¹⁷⁶

Jiná skupina poslanců navrhla kriminalizovat prostituci v roce 2008. Tento neúspěšný prohibicionistický návrh¹⁷⁷ chtěl kriminalizovat jak osoby v prostituci, tak klienty. Nicméně zatímco u osoby v prostituci bylo dostačující pouhé „nabízení se,“ u klienta to bylo až „přijímání sexuálního uspokojení za úplatu“.¹⁷⁸ Oba návrhy ilustrují, že vnímání osoby v prostituci jako

ristik „obchodování“ je přítomnost třetí osoby. Lepším řešením je proto změna interpretační praxe orgánů činných v trestním řízení. Za trestněprávní konzultaci děkuji Igoru Barilikovi.

¹⁷⁵ Měl novelizovat § 226 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona.

¹⁷⁶ Pro historii návrhu zákona viz <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t201100.htm>.

¹⁷⁷ Přednesen byl Zdeňkem Maršíčkem a upraven Michaelou Šojdrovou (oba členové KSČM).

¹⁷⁸ Navrhovaný § 187. Návrh byl diskutován 31. října 2008; viz <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/039schuz/s039206.htm>.

legitimního předmětu trestní represe, přísného dohledu a kontroly je prominentní alespoň v části politického spektra.¹⁷⁹

Represivní prvky ale najdeme také v návrzích na regulaci prostituce. Všechny dosud vypracované návrhy počítaly s kriminalizací osob v prostituci, které odmítají nebo nemohou legalizovat svůj status registrací, provozují prostituci bez povolení a byly za tuto činnost opakovaně postiženy. Návrh hlavního města Prahy z roku 2010 chtěl zavést zvláštní trestný čin § 252a „nedovolené provozování prostituce“:

„Kdo bez oprávnění provozuje prostituci a byl již za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo postižen, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.“ [Praha 2010b]

Návrh předložený v roce 2013 sice již nenavrhuje zavedení nového zvláštního trestného činu „nedovoleného provozování prostituce“, počítá ale s trestáním prostituce bez oprávnění jako „neoprávněného podnikání“ podle ustanovení § 251 trestního zákoníku.¹⁸⁰

4.3.2 Regulace prostituce

Fakt, že prostituce není v ČR výslovně právně upravena na národní úrovni, je povětšinou považován za neuspokojivý, jak ukazují analýzy médií a názorů expertů a expertek, které jsou rozebrány v páté a šesté kapitole. Snahy řešit prostituci její regulací spojenou s přísnou veřejnou kontrolou začaly již v devadesátých letech. Vláda slíbila připravit legislativní návrh zákona o regulaci prostituce již ve Zprávě vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1993 [Vláda ČR 1993]. V roce 1994 však vláda zamítla návrh vypracovaný Ministerstvem spravedlnosti.¹⁸¹ V té době vláda rozhodla, že dílčí řešení v zákoně o obcích bylo dostačující. Otázka regulace se opět vynořila v roce 1999, kdy Ministerstvo vnitra navrhlo věcný záměr zákona o regulaci prostituce. Vláda záměr schválila¹⁸² a požádala o předložení návrhu zákona [Hynková, Souralová 2006: 103]. Současně se začalo zvažovat odstoupení od Úmluvy z roku 1949, protože úprava regulující prostituci by s ní byla v rozporu.¹⁸³ V roce 2005 sociálnědemokratická vláda předložila Poslanecké sněmovně ná-

¹⁷⁹ Navrhovatel zákona, Emil Jaroš, byl členem ODS.

¹⁸⁰ § 251 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

¹⁸¹ Jednání 16. listopadu 1994.

¹⁸² Rozhodnutím č. 387 z 28. dubna 2004.

¹⁸³ Vláda prezentovala návrh k odvolání už v r. 2004. Viz sněmovní tisk č. 798 z r. 2004, dostupný z www.psp.cz.

vrhy tří zákonů: (1) o regulaci prostituce [Vláda ČR 2005]; (2) zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o regulaci prostituce, a (3) návrh o odstoupení od Úmluvy z roku 1949. Vládní návrh zákona o regulaci prostituce byl stažen v říjnu 2005 poté, co Poslanecká sněmovna zamítla související návrh odstoupit od Úmluvy z roku 1949.¹⁸⁴

Návrhu se následně ujalo hlavní město Praha. Jeho první návrh, který provedl v původním vládním návrhu jen drobné změny, byl vypracován v roce 2008 [Praha 2008] a předložen Poslanecké sněmovně na podzim roku 2010. Ta jej nicméně vrátila s odůvodněním, že „bývalý primátor Pavel Bém předložil návrh v době, kdy se čekalo na nové zastupitelstvo a že už k tomu neměl mandát“ [Jiříčka 2011].

V roce 2010 hlavní město Praha vypracovalo novou verzi návrhu zákona. Tento návrh nebyl parlamentu předložen. Práce na návrhu nicméně pokračovaly, a v červenci 2013 předložilo zastupitelstvo hlavního města Prahy Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR nový návrh zákona o regulaci prostituce [Praha 2013]. Každá nová verze návrh na jednu stranu postupně více propracovávala – nejnovější návrh tak například přidal soukromoprávní ustanovení „o smlouvě“,¹⁸⁵ kterou spolu uzavírá klient a osoba v prostituci – současně jej však činila represivnějším vůči osobám provozujícím prostituci.¹⁸⁶ Jak blíže ukazují v následujícím textu, s každou novou verzí se snížila možnost, že osoby v současné době provozující prostituci byly zákonným podmínkám schopné dostat – většina by se jich dostala do větší ilegality, než v jaké působí dosud, a staly by se ještě zranitelnějšími ve vztahu ke zprostředkovatelům (kuplířům), klientům i orgánům veřejné moci.

Obecná charakteristika návrhu hlavního města Prahy z roku 2013

Co se týká režimu, který by návrh zavedl, jednalo by se, dle slov důvodové zprávy, „pouze o regulaci činnosti, nikoliv její legalizaci“. Návrh počítá s tím, že by osoby v prostituci byly podnikatelkami a podnikateli, kteří poskytují služby na základě „oprávnění k provozování prostituce“.¹⁸⁷ Prostituci definuje následujícím způsobem:

„Provozováním prostituce se pro účely tohoto zákona rozumí dobrovolné poskytování sexuálních služeb včetně jejich nabízení za úplatu fyzickou osobou směřujících

¹⁸⁴ Rozhodnutí č. 1939 z 20. října 2005; <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=1081>.

¹⁸⁵ § 43–47 [Praha 2013].

¹⁸⁶ Poslední návrh nicméně přináší některé pozitivní změny. Co se týká bezúhonnosti jako podmínky pro provozování prostituce, v § 5 nového návrhu je zařazeno výrazně méně úmyslných trestných činů než v návrzích dřívějších. Pokroem je také, že oprávnění k provozování prostituce se vztahuje na celou Českou republiku a nejen na správní obvod úřadu, který oprávnění udělil, jak to bylo v dřívějších návrzích. Konečně návrh upravuje soukromoprávní aspekty smlouvy citlivým způsobem, ve prospěch osoby v prostituci.

¹⁸⁷ § 7 a následující [Praha 2013].

k uspokojování sexuálních potřeb, pokud splňuje znaky podnikání, podle jiného právního předpisu.“¹⁸⁸

Návrh by výrazně omezil místa, kde je možné prostituci vykonávat. Zákon kompletně zakazuje pouliční prostituci na veřejných prostranstvích, tedy v obcích. Prostituci by bylo nadále možné provozovat za prvé v „zařízeních“ – návrh zde v podstatě plně legalizuje jednání, které bylo dosud trestné jako kuplířství. Za druhé by tak bylo možné činit v „prostoru, který je podle rozhodnutí stavebního úřadu určen k bydlení“, na základě zvláštního povolení – zde zákonodárce reguluje a výrazně omezuje možnosti osob v prostituci přivést si klienta „na privát“. Cílem návrhu je tak zjevně snaha přesunout prostituci buď mimo město, nebo „pod střechu“ a vytlačit ji tak z veřejného prostoru.

Navzdory tomu, že je tento návrh často prezentován jako liberální a alespoň ve svých začátcích jako inspirovaný nizozemskou úpravou [důvodová zpráva Vláda ČR 2005], ve skutečnosti se podle mne blíží spíše rakousko-uherské reglementaci 19. století [srov. Lenderová 2002: 43] než nizozemskému legalizačnímu přístupu 21. století. Návrh prostituci nepřijímá jako normální a morálně neutrální činnost. Cílem úpravy je kontrola prostituce a její odstranění z veřejného prostoru, a nikoli zlepšení bezpečnosti, destigmatizace a ochrana práv osob v prostituci, jako tomu bylo v Nizozemí. Návrh je možné považovat za liberální pouze ve vztahu ke klientům a kuplířům. Co se týká klientů, obsahuje řadu ustanovení, která jim zajišťují ochranu a „kvalitu služby“. Co se týká kuplířů, plně legalizuje jejich aktivity i příjmy. Pouze k osobám v prostituci – tedy nejslabší a nejmarginalizovanější skupině – je represivní. Zdá se, že návrh vychází z předpokladu, že řešením sociálního vyloučení je zákaz jeho symptomů a penalizace těch, kdo tento zákaz porušují (podobný přístup se v ČR aplikuje též například na bezdomovectví).

Oprávnění a průkaz

Návrh je omezující, co se týká podmínek způsobilosti pro získání oprávnění. Dle § 8 odst. 2 návrhu udělí obec oprávnění žadateli, jenž je mj. „starší 18 let“,¹⁸⁹ a „bezúhonný“.¹⁹⁰ Vyžaduje se též zdravotní způsobilost¹⁹¹ a zdravotní pojištění.¹⁹² Návrh počítá s možností vydat oprávnění cizincům¹⁹³ s platným

¹⁸⁸ § 2 odst. 1 [Praha 2013].

¹⁸⁹ § 8 odst. 2 písm. a [Praha 2013].

¹⁹⁰ § 8 odst. 2 písm. c, § 5 [Praha 2013]. Je nutné s povděkem kvitovat, že nový návrh omezil okruh trestných činů, které by pro účely zákona o regulaci prostituce vyloučily bezúhonnost.

¹⁹¹ § 8 odst. 2 písm. d, § 9 [Praha 2013].

¹⁹² § 8 odst. 2 písm. e [Praha 2013].

¹⁹³ Co se týká občanů EU, povinnost rovného zacházení vyplývá z členství ČR v EU a závazků v oblasti volného pohybu osob. Viz blíže rozhodnutí ESD ve věci C-268/99 *Aldona Malgorzata Jany and Others and*

vízem k pobytu¹⁹⁴ – je ale otázkou, zda by osobám z třetích zemí, chystajících se provozovat v ČR prostituci, byla víza vydávána.

Problémem této úpravy je, že nejzranitelnější ženy (ilegální cizinky, mladistvé, ženy dříve trestané, ženy bez zdravotního pojištění) by nebyly schopné svou pozici formalizovat a legalizovat, ale přesto by byly volány k odpovědnosti za nedodržení požadavku vykonávat prostituci pouze na základě oprávnění. Jejich výkon prostituce bez oprávnění by pak mohl být předmětem správních i trestních sankcí. Zákon sice definuje prostituci pouze jako „dobrovolnou“, v praxi je ale extrémně obtížné od sebe prostituci dobrovolnou a nedobrovolnou odlišit, jak jsem poukazovala výše v podkapitolách 4.1.2 a 4.2.2. Lze tedy očekávat, že zejména například u blokových pokut nebude docházet k podrobnému a serióznímu zkoumání situace, ve které se osoba v prostituci nachází. Proto také například nizozemská právní úprava nevyžaduje sankce za provozování prostituce bez oprávnění, čímž reflektuje fakt, že ne všechny osoby v prostituci jsou ochotné či schopné svou pozici legalizovat (jak jsem blíže rozebrala v předchozí kapitole).

Zároveň je nutné upozornit, že by pro osoby v prostituci bylo velmi náročné plnit administrativní povinnosti a finanční nároky obsažené v zákoně jak v procesu získání oprávnění, tak pro jeho udržení. Nesnadné může být již získání požadované dokumentace, například výpisu z evidence Rejstříku trestů či dokladu o zdravotním pojištění. Návrh navíc vyžaduje, aby bylo oprávnění jednou ročně obnovováno.¹⁹⁵ Osoby v prostituci jako osoby samostatně výdělečně činné by měly vést účetní dokumentaci, platit daně z příjmů, příspěvky na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Administrace těchto povinností je náročná pro vzdělané a informované malé a střední podnikatele, natož pro osoby, které neukončily základní vzdělání nebo mají problémy s gramotností, kterých je mezi osobami v prostituci vysoký podíl [Malinová 2008b]. Dá se očekávat, že zavedení těchto povinností by osoby v prostituci ještě více podřídlilo kontrole kuplířů, provozovatelů zařízení. Na osobách v prostituci by také ležela velká finanční zátěž – musely by platit správní poplatky, daně a platby do systému zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení. Vedla by k tomu, že prostituce by nebyla zisková, kdyby byla prováděna na půl úvazku či dočasně. Státní politika by tak v podstatě tlačila osoby v prostituci, aby „obsloužily“ více klientů a prostituci vykonávaly na permanentější, plnoúvazkové bázi. Vzhledem k malému množství jiných alternativ výděleku u žen, které do prostituce vstupují, by jim tato finanční zátěž též ztěžovala opuštění prostituce.

Staatssecretaris van Justitie, [2001] ECR I-08615. Zatímco předchozí návrhy specificky stanovily, že postavení občanů ČR a EU je stejné, nový návrh tak nečiní.

¹⁹⁴ § 8 odst. 3 a 4 [Praha 2013].

¹⁹⁵ § 12 [Praha 2013].

Návrh stanoví, že osobám, které získají oprávnění provozovat prostituci, bude vydán průkaz. Tento dokument bude obsahovat jméno i příjmení oprávněné osoby.¹⁹⁶ Průkaz musí být „na požádání“ předložen „osobě, která hodlá využít nebo využila jejích služeb“.¹⁹⁷ Obdobná povinnost klienta – například předložit občanský průkaz, která by mohla být důležitou pro zajištění větší bezpečnosti osobě provozující prostituci, stanovena není. Zatímco ona je tak vystavena riziku zneužití osobních údajů, klient zůstává v anonymitě.

Zdravotní způsobilost

Dalším problémem je požadavek zdravotní způsobilosti. Opět je stanoven pouze pro osobu v prostituci a nikoli pro klienta. Původní vládní návrh vyžadoval kromě vstupního lékařského vyšetření následné povinné měsíční zdravotní prohlídky.¹⁹⁸ Na základě apelu nevládní organizace R-R, která upozorňovala na fakt, že inkubační lhůta pro většinu nemocí, včetně HIV, je delší (Světová zdravotnická organizace doporučuje tříměsíční období pro zdravotní prohlídku, co se HIV týče [Malinová 2008b]), prodloužil návrh Prahy z roku 2008 interval mezi prohlídkami na tři měsíce. Současný návrh odkazuje řešení rozestupu mezi prohlídkami na prováděcí předpis¹⁹⁹ (který zatím neexistuje ani ve formě návrhu). Problém s lékařskými prohlídkami však není jen v četnosti, ale v samotné koncepci. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že jsou-li zavedeny povinné zdravotní prohlídky, klient se může cítit bezpečněji a vyžadovat nechráněný sex [Lopez-Jones 1992: 594; viz také Malinová 2008], což může vést k závažnému ohrožení zdraví osoby v prostituci [Farley 2006: 138–139]. Povinné zdravotní prohlídky jsou tak podle mne spíše opatřením na ochranu spotřebitele, tzn. ve prospěch klienta, než opatřením skutečně chránícím zdraví, ať již osoby v prostituci či obecně veřejné zdraví.²⁰⁰ Nizozemská ani německá úprava, na které návrh odkazuje jako na vzory, povinné zdravotní prohlídky nevyžadují.

„Zařízení“ a „prostory“

Jak jsem předestřela, zákon se snaží odsunout prostituci do sex-klubů a privátů. Za prvé tedy legalizuje kuplířství, a umožňuje podnikání v oblasti organizace sexuálních služeb.²⁰¹ Zákon upravuje technické otázky (např. jak da-

¹⁹⁶ § 15 odst. 2 [Praha 2013].

¹⁹⁷ 17 odst. 2 písm. b) [Praha 2013].

¹⁹⁸ § 9(2) [Vláda 2005].

¹⁹⁹ § 16 odst. 7 [Praha 2013].

²⁰⁰ Blanka Bellak-Hančilová upozorňuje, že opatření je možné vnímat jako ochranu partnerek mužů, kteří využívají prostituci. Toto je důležitá poznámka, je nicméně otázkou, zda by právní odpovědnost za zdraví těchto žen měly nést osoby v prostituci.

²⁰¹ §18–24 [Praha 2013].

leko může být sex-klub od státních budov či škol²⁰²), nijak se ale nevyjadřuje k zásadní otázce prevence nucené prostituce či zneužívání žen v těchto zařízeních – přestože neviditelnost těchto zařízení a možnost v nich ženy izolovat může v praxi znamenat zvýšené riziko nátlaku a donucení, omezení osobní svobody apod.

Zákon by dále upravil podmínky, za kterých je možné prostituci provozovat v soukromých prostorách,²⁰³ tedy za jakých podmínek je možné si klienta přivést domů či jinam „na privát“. Toto je novinka v návrhu z roku 2013. Návrh stanoví, že prostituci je možné též provozovat v „prostoru, který je podle rozhodnutí stavebního úřadu určen k bydlení“,²⁰⁴ na základě zvláštního povolení. Toto nové ustanovení reflektuje, že se prostituce dle dostupných informací v posledních několika letech přesunula do privátů (např. [Szaban 2011]). Zákon tuto praxi nicméně omezuje v rozporu s realitou a potřebami osob provozujících prostituci. Tam, kde jde o priváty v pronajatých bytech, bude muset být doložen souhlas vlastníka prostoru.²⁰⁵ Lze očekávat, že mnoho vlastníků tento souhlas nedá, anebo bude požadovat nájem, který nebude pro osoby provozující prostituci únosný. Podobně povinnost provozovatele prostoru zajistit, že „prostituce bude provozována pouze jím“,²⁰⁶ zvyšuje nebezpečí pro osoby v prostituci. Zkušenosti terénních pracovníků totiž ukazují, že na privátech bývá více žen mj. kvůli tomu, aby si navzájem zajistily větší bezpečí při styku s klientem.²⁰⁷ Tento požadavek navíc nereflektuje fakt sociální situace mnoha osob v prostituci, které si nemohou dovolit vést privát samostatně. Ustanovení by v praxi znamenalo, že mnoho osob v prostituci, které dosud vodí své klienty do soukromých prostor, se ocitne v ilegalitě. Ilegalita ale výrazně poškozují schopnost osob v prostituci zajistit si bezpečí a prakticky jim znemožňuje využít veřejné systémy ochrany (např. nahlášení znásilnění klientem policii, vymáhání nezaplacené odměny či kontakt s nízkoprahovými službami).

Nepochopení reality vztahů mezi osobou provozující prostituci a klientem předkladateli zákona ukazuje obzvláště jasně § 29 odst. 1 písm. e), který stanoví, že provozovatel prostoru musí „zajistit, aby nabízení prostituce provozované v prostoru ...nesnižovalo lidskou důstojnost a neobsahovalo prvky pornografie, násilí nebo prvky využívající motivu strachu“. Pokud k násilí či ponižujícímu jednání dojde, bude osoba v prostituci typicky jeho předmětem

²⁰² § 20 odst. 1 písm. a) [Praha 2013].

²⁰³ § 25–30 [Praha 2013].

²⁰⁴ §1 písm. c) [Praha 2013].

²⁰⁵ § 26 odst. 3 [Praha 2013].

²⁰⁶ (§ 29 odst. 1 písm. a) [Praha 2013].

²⁰⁷ Děkuji Jiřímu Frýbertovi za potvrzení této poznámky z terénní perspektivy.

a obětí, nikoli pachatelem. Osoba v prostituci má v těchto situacích reálně mizivou šanci násilí či ponižujícím jednáním zabránit. To, že je tato povinnost stanovena právě jí, je tudíž nejen zcela absurdní, ale ukazuje též na naprostou absenci starosti a zájmu o reálnou situaci a bezpečnost osob v prostituci předkladateli návrhu.

Kompletní zákaz pouliční prostituce

Jak jsem již nastínila výše, návrh též obsahuje kompletní zákaz pouliční prostituce. § 4 návrhu stanoví, že „provozování prostituce a její využívání na veřejných prostranstvích se zakazuje, přičemž nesmí být z veřejného prostranství ani viditelné“.²⁰⁸

Odhlédneme-li od výkladových obtíží, které by způsoboval požadavek, aby prostituce nebyla viditelná z veřejného prostranství, trpí toto ustanovení dvěma zásadními problémy. Za prvé přestože zdánlivě stejně postihuje osoby v prostituci i klienty (na rozdíl od původního vládního návrhu, který o klientech nehovořil vůbec), je nadále diskriminační vůči osobám v prostituci, protože zatímco pod pojem „provozování“ spadá jak vykonávání, tak nabízení, u klientů by bylo zakázáno pouze využívání, a nikoli vyhledávání. Ještě závažnější je nicméně, že zákaz je absolutní. Toto je novinka – všechny předchozí návrhy sice stanovily zákaz, umožňovaly ale obcím vyhláškou stanovit jinak.²⁰⁹ Ustanovení by tak znamenalo konec legální pouliční prostituce v obcích.

Pravděpodobně jsou dva dopady toho ustanovení. Za prvé by pouliční prostituce v obcích pokračovala, ale osoby v prostituci by byly v ilegalitě, což by vedlo k výše uvedeným problémům, zejména co se týká využití veřejných systémů ochrany. Za druhé by pouliční prostituce byla vytlačena mimo území obcí, z obydlených oblastí do průmyslových zón, na dálkové komunikace, na lesní cesty apod. Zahraniční zkušenosti²¹⁰, ale i české zkušenosti²¹¹ ukazují, že takovýto odsun s sebou nese velká bezpečnostní rizika pro osoby v prostituci. Pro osoby v prostituci je zejména složitější předcházet a bránit se fyzickému násilí. Neobydlené oblasti nemají základní infrastrukturu (chybí osvětlení, neprojždějí tudy policejní hlídky, není zde telefonní signál atp.) a jsou tedy nebezpečné, zejména v noci.

²⁰⁸ § 4 [Praha 2013].

²⁰⁹ § 3 odst. 2 [Praha 2010a].

²¹⁰ V Austrálii je o nebezpečí spojeném se „zónováním“ prostituce (*zoning*) do industriálních oblastí veřejně debatováno. Andrew Miles, pracovník pověřený otázkami sex-průmyslu v jižním Sydney, upozornil na tento fakt v rozhovoru r. 2003: „lidé (v oblastech mimo obytnou zónu) nepracují a nežijí a během nočních hodin tam nechodí, což dává zelenou násilníkům a šílencům přijít tam a sexuální pracovnice zneužívat.“ Informace je dostupná z: <http://www.abc.net.au/rn/talks/8.30/lawrpt/stories/s749702.htm>.

²¹¹ Viz příspěvek Petra Matouška v sedmé kapitole.

Kontrola a registr

Další charakteristikou zákona je vysoká úroveň kontroly nad osobami v prostituci, ať již ze strany „provozovatelů zařízení“, státu i klienta. Provozovatel zařízení je vnímán jako „odpovědný za kvalitu služeb“ [Vláda ČR 2005; důvodová zpráva – vysvětlení k § 16 Praha 2010a]. Má povinnost „po dobu 5 let ode dne ukončení provozování prostituce“ uchovávat evidenci osob v prostituci²¹² a být prvním kontaktním místem pro policii. To je problematické: provozovatel, dosud chápaný jako trestně odpovědný kuplíř, se náhle stává zodpovědným správcem, na kterého stát deleguje úkoly.

Dalším prvkem kontroly, tentokrát ze strany státu, je evidence osob v prostituci. Pozitivní změnou je, že zatímco dle vládního návrhu měly oprávnění vydávat obce, kde osoby v prostituci bydlely,²¹³ a pražský návrh z roku 2010 počítal s tím, že oprávnění budou vydávat obce, v jejichž správním obvodu má být prostituce vykonávána,²¹⁴ návrh z roku 2013 umožňuje požádat o oprávnění kdekoli.²¹⁵ To znamená menší stigmatizaci osob v prostituci v oblastech, kde bydlí či se obvykle zdržují. Namísto dřívějšího uchovávání údajů obcemi²¹⁶ je nově navrhován celostátní registr.²¹⁷ Na fakt, že jeho technické parametry neodpovídají současné realitě informačních systémů státní správy, detailně upozorňuje negativní stanovisko vlády, vydané k návrhu [Vláda 2013]. Hlubším problémem je nepřiměřeně široký okruh institucí, které k němu mají přístup, jakož i fakt, že přístup má být „přímý a nepřetržitý“.²¹⁸ Je také otázkou, zda je nutné, aby byla evidence osob v prostituci uchovávána po dobu deseti let.²¹⁹ Vzhledem k vysoké míře stigmatizace prostituce v české společnosti, která jistě nezmizí jen díky přijetí zákona o regulaci prostituce, může být takový úřední záznam o faktu, že si osoba dříve vydělávala prostitucí, pro tyto osoby překážkou při přechodu k životu mimo prostituci.

Konečně je problematická možnost kontroly klientem. Jak jsem uvedla výše, návrh požaduje, aby v průkazu bylo uvedeno jméno a příjmení držitelky oprávnění, ta pak musí průkaz nosit při sobě a na požádání jej předložit. Dřívější vládní návrh výslovně uvedení jména a příjmení v průkazu nevyžadoval a jeho důvodová zpráva toto odůvodňovala tím, že by tyto informace mohly vést k vydírání osob v prostituci. Fakt, že pražský návrh chce tyto

²¹² § 24 odst. 1 písm. b) [Praha 2013].

²¹³ § 3 odst. 1 [Vláda ČR 2005].

²¹⁴ § 5 odst. 1 [Praha 2010a].

²¹⁵ § 8 odst. 1 [Praha 2013].

²¹⁶ § 24 odst. 4 [Praha 2010a].

²¹⁷ § 31–35 [Praha 2013].

²¹⁸ § 31 [Praha 2013].

²¹⁹ § 32 odst. 4 [Praha 2013].

informace zahrnout, je tak změnou k horšímu a dalším momentem, kde je zjevná zvyšující se represe proti osobám v prostituci.

Sankce

Konečně stanovení sankcí v návrhu je jak neadekvátně represivní, tak diskriminační. Návrh by zavedl celkem devatenáct přestupků a správních deliktů pro osoby, které buď provozují prostituci bez řádných oprávnění, nebo porušují povinnosti držitelů oprávnění. Osoba provozující prostituci může být například pokutována do výše 50 000 Kč za provozování prostituce bez oprávnění²²⁰ či až do výše 2 000 000 Kč, pokud si dovede klienta domů, aniž by pro tento prostor měla oprávnění.²²¹

Dva miliony korun je více než osmdesátinásobek průměrné hrubé měsíční mzdy v ČR (ta v prvním pololetí r. 2013 činila 24 503 Kč [ČSÚ 2013]). Je to obrovská částka pro většinu dobře vydělávajících osob ve stabilním zaměstnání. Pro většinu osob v prostituci je zcela nepředstavitelná a nedosažitelná. Vyjdeme-li z odhadu, že cena za „sexuální službu“ u obzvláště marginalizovaných osob v prostituci začíná na 300 Kč, musela by osoba v prostituci obsloužit více než šest a půl tisíce klientů jen na to, aby splatila pokutu. Hladina pokut je tudíž naprosto nerealistická a pro osoby v prostituci by byla devastující. Jak jsem uváděla výše, jakékoli finanční závazky vůči veřejné moci navíc v podstatě znemožňují či ztěžují opuštění prostituce.

Jak jsem upozornila výše, návrh bohužel při úpravě sankcí nijak neřeší situaci obětí obchodování s lidmi. Jsou z této úpravy, a tudíž ze správních a trestních odpovědností, vyňaty? Dle pražského návrhu z roku 2013 je sice pojmovým znakem prostituce „dobrovolnost“,²²² ta ale není blíže definována. Není proto zřejmé, podle jakých kritérií a kdo bude o této náležitosti rozhodovat – bude to Policie ČR, či obecní policie v blokovém řízení, obce v rámci přestupkového řízení?²²³

Kromě toho, že návrh stanoví pro osoby v prostituci naprosto nepřiměřené sankce, je též nepřímo diskriminační z důvodu pohlaví. Povinnosti i sankce stanovené pro osoby provozující prostituci (většinou ženy) se totiž dramaticky liší od těch stanovených pro klienty (většinou muži). Navzdory tomu, že důvodová zpráva konstatuje soulad s ústavou, je třeba konstatovat, že návrh je v rozporu s ústavním požadavkem rovnosti pohlaví (pro obecnou argumentaci viz blíže kapitolu třetí). Zatímco osoba v prostituci může

²²⁰ § 39 odst. 1 písm a) [Praha 2013].

²²¹ § 40 odst. 5 [Praha 2013].

²²² § 2 odst. 1 [Praha 2013].

²²³ Tyto otázky by samozřejmě měly být v rámci soudního přezkumu zodpovězeny správními soudy. Do jaké míry jsou ale osoby v prostituci schopné účasti v dlouhodobých a nákladných právních sporech?

spáchat až devatenáct různých správních deliktů a může být pokutována do výše dvou milionů korun, klientovi hrozí pouze pokuta za jeden přestupek. Pokud klient využije prostituce na místech nebo v době, kde a kdy je to zakázáno, nebo mimo místa, kde je držitel oprávnění k provozování prostituce oprávněn, může být pokutován do výše 15 000 Kč.²²⁴ Kromě propastného rozdílu mezi možnými sankcemi pro osobu v prostituci a klienta je zarážející též fakt, že klient není postihnutelný za využití „služeb“ osoby v prostituci, která nemá oprávnění, navzdory tomu, že to může být znakem toho, že tato osoba je obětí obchodování s lidmi.

Soukromoprávní úprava

Jistou snahu zajistit práva osob v prostituci ukazují nová ustanovení, která řeší soukromoprávní aspekty smlouvy uzavírané klientem a osobou v prostituci.²²⁵ Návrh například stanoví, že klient nemůže „splnění smluvních povinností... zajistit ani utvrdit“.²²⁶ Nelze tak například sjednat smluvní pokutu pro případ, že osoba v prostituci od smlouvy ustoupí či ji nesplní. Toto ustanovení je jednostranné – chrání osobu v prostituci, a nikoli klienta. Tento přístup je třeba ocenit z důvodů, které jsem diskutovala v kapitole třetí. Je možné se domnívat, že inspirací zde byla německá úprava.²²⁷ Ta jde nicméně výrazně dál, protože činí smlouvu zcela jednostrannou – osoba v prostituci může vymáhat zaplacení, klient plnění vymáhat nemůže.²²⁸ Pozitivní je také, že český návrh výslovně vylučuje použití ustanovení občanského zákoníku o ochraně spotřebitele.²²⁹

4.3.3 Návrh zákona „o toleranci poskytování sexuálních služeb“

O několik dní před tím, než svůj návrh předložilo hlavní město Praha, byl Poslanecké sněmovně předložen návrh poslance Viktora Paggia „o toleranci poskytování sexuálních služeb“ [Paggio 2013]. Tento návrh zjevně vychází z jiných pozic než návrh hlavního města Prahy – ukazuje větší pochopení pro realitu prostituce (například v tom, že odmítá povinné zdravotní prohlídky) a není pouze snahou o kontrolu, potlačení a vytlačení prostituce z veřejného prostoru (jak vyplývá už z názvu, který hovoří o „toleranci“, a nikoli

²²⁴ § 39 odst. 1 písm b) a odst. 2) [Praha 2013].

²²⁵ § 43–47 [Praha 2013].

²²⁶ § 44 [Praha 2013].

²²⁷ Německý zákon o právních vztazích prostitutek (Gesetz zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten (ProstG)) z r. 2001.

²²⁸ § 1 ProstG.

²²⁹ § 47 [Praha 2013].

„regulaci“). Je důležité, že se v českém politickém a veřejném prostoru vůbec objevil návrh, jehož jedinou snahou není „uklizení“ nepopulárního fenoménu a jehož hlavní metodou nejsou zákazy a sankce. Návrh přesto dle mne nejde dost daleko, zejména nedělá dost pro dekriminální osoby v prostituci a odstranění jiných současných represivních aspektů právní úpravy.

Návrh je velice stručný a v podstatě obsahuje tři hlavní prvky: 1) specifikuje pravomoci obcí „vymezit veřejná prostranství určená k nabízení prostituce“, 2) redefinoval „kuplířství“ tak, že je omezuje na situace, kdy někdo „za zneužití jeho tísne či zranitelného postavení přiměje (druhého) k provozování prostituce nebo z ní za nápadně nevýhodných podmínek a v rozporu s dobrými mravy kořistí“ a 3) stanoví pro obě strany transakce povinnost použít „ochranné pomůcky“, tedy kondom, pod hrozbou správní sankce.

Pravomoc obcí

Návrh by specificky zakotvil v zákoně o obcích pravomoc obcí „vymezit veřejná prostranství určená k nabízení prostituce“.²³⁰ Toto ustanovení je vlastně jen kodifikací stávající právní úpravy. Neřeší nicméně závažný problém současného stavu, kdy je v návaznosti na nálezy Ústavního soudu z roku 2007 k vyhlášce Ústí nad Labem²³¹ obcím umožněno prostituci na svém území kompletně zakázat. To vytlačuje osoby provozující prostituci z osvětlených, lidmi a policií frekventovaných, a tudíž z bezpečnějších prostranství za hranice obcí, kde je jejich bezpečnost vážně ohrožena. Pokud tedy návrh vychází z pozice, která prostituci toleruje a považuje ji za legální, měla by tato legálnost být nějak zaručena, ideálně tím, že se obcím stanoví povinnost vyhradit veřejná prostranství, kde je možné prostituci nabízet a poskytovat.

Změna skutkové podstaty kuplířství

Návrh výrazně omezuje skutkovou podstatu trestného činu kuplířství²³² na situace, kdy někdo „za zneužití jeho tísne či zranitelného postavení přiměje (druhého) k provozování prostituce nebo z ní za nápadně nevýhodných podmínek a v rozporu s dobrými mravy kořistí“. Proti tomuto návrhu je za prvé možné mít principiální připomínky, podobně jako k úplné legalizaci kuplířství v návrhu hlavního města Prahy. Navrhované znění liberalizuje různé formy organizace, zprostředkování a těžení z prostituce, které byly v Čechách dlouhodobě kriminalizovány. Jeho přijetí by znamenalo kompletní obrat v přístupu k prostituci – nikoli jako k fenoménu, kde existuje velký potenciál

²³⁰ Do zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, by byl vložen nový § 10 písm. d).

²³¹ Pl. ÚS 69/04.

²³² Změna § 189 odst. 1 tr. zák.

zneužití a vykořisťování a který je neslučitelný s lidskou důstojností, ale jako k legitimnímu předmětu podnikání. Podle mého názoru se jedná o přístup dlouhodobě neslučitelný s požadavkem genderové rovnosti, zejména v sexuální oblasti. V každém případě se jedná o změnu veřejné politiky, která by vyžadovala delší veřejnou diskusi, a pokud by existovala shoda, měla by být doprovázena vážně míněnou snahou destigmatizovat osoby v prostituci a zajistit jejich bezpečí a práva v novém právním režimu.

Druhá připomínka se týká konkrétní formulace návrhu. Snaha zúžit definici „kořistění“ je do velké míry pochopitelná a v mnohém koresponduje s obavami, které vyslovil Nejvyšší soud Ontaria v Kanadě v rozhodnutí ve věci *Bedford v. Canada*.²³³ Soud na základě analýzy rozsáhlých výzkumů konstatoval, že trestání kořistění může osobám v prostituci komplikovat snahu zajistit si vlastní bezpečí – například najmout bodyguarda či řidiče, případně sdílet s někým byt. Navrhovaná formulace nicméně stanoví příliš vysoko a současně příliš vágně hranici trestnosti tím, že u kořistění kumulativně vyžaduje jak nápadně nevýhodné podmínky, tak rozpor s dobrými mravy. Jako lepší by se nabízelo použít alternativní formulaci, například: kořistění za nevýhodných podmínek *nebo* při zneužití tísne či zranitelného postavení.

Povinnost použít „ochranné pomůcky“

Návrh konečně stanoví pod hrozbou správní sankce povinnost použít kondom.²³⁴ Toto je v principu samozřejmě chválná snaha. Zároveň je třeba ocenit fakt, že povinnost je stanovena pro obě strany transakce, nejen pro osobu v prostituci, jak tomu u většiny právních povinností a sankcí bylo doposud (viz zejména návrh hlavního města Prahy). Bylo by nicméně hodno zvážit, zda by tato povinnost neměla být stanovena pouze pro klienty. Zkušenosti totiž ukazují, že to jsou zákazníci, kdo jsou ve výrazně silnější vyjednávací pozici a kdo se snaží smluvit, případně vynutit, sex bez ochranné pomůcky.

4.3.4 Zveřejnění transakcí

Na konci minulého desetiletí některé obce navrhly nový postup v boji proti pouliční prostituci: zveřejnění a zostuzení klientů prostřednictvím natáčení či fotografování obličejů či značek aut. Město Dubí bylo první, které navrhlo systém kamer v roce 2007. Kamery měly natáčet tváře klientů a poznávací

²³³ Pro podrobnější popis případu viz pozn. 29.

²³⁴ Změna § 49 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

značky jejich osobních automobilů a ty pak měly být zveřejňovány online [Mihalco 2007]. Proti tomuto postupu vystoupil předseda Úřadu pro ochranu osobních údajů – podle něj by zveřejnění bylo formou „černé listiny“, která je porušením práva na soukromí [ČTK 2008a].

Další navrhovanou možností bylo zasílání fotografií klientů vyhledávajících prostituci na jejich domácí adresu (s očekáváním, že by to zostudilo danou osobu před ostatními členy rodiny, zejména před manželkami a partnerkami). Vyžadovalo by to jejich osobní identifikaci dle SPZ, kterou by provedla obecní policie. Dle Ministerstva vnitra [Janoušek, Černý 2008: 8] je tuto praxi potřeba považovat za protiprávní v případech, kdy řidiči nespáchali žádný přestupek. Pokud je chování legální, nemá městská policie právo zaznamenávat či identifikovat osoby.²³⁵

Osobně považuji zaměření se na klienta za dobrý způsob, jak řešit problémy veřejného pořádku (pro bližší argumentaci viz předchozí kapitolu). Obce, které takto chtějí postupovat, by měly ve svých vyhláškách zakázat vyhledávání a využívání prostituce klienty – tím by se vyřešil problém absence ilegálního jednání. Klienti-řidiči by pak již při objíždění obce páchali přestupek „vyhledávání prostituce“ a obecní policie by mohla legálně zjišťovat jejich identitu a obesílat je.

Reakce MV i ÚOOÚ jsou podle mne velice zajímavé z genderového pohledu: tyto instituce velmi rychle a razantně vystoupily proti politikám zasahujícím klienty. Nelze se tak ubránit dojmu, že veřejnoprávní orgány se identifikují spíše s klienty než s osobami v prostituci. Zajímavé je i to, že obce samotné využívají tímto způsobem dotčené klienty jako prostředek k tomu, aby „vytěsnily (prostitutky) za město“ [Houdek 2009]. Cílem úpravy jsou tak i nadále osoby v prostituci. Zaměření se na klienty neznámá nějaký paradigmatický posun – za problém je nadále považována nabídka, a nikoli poptávka po prostituci.

4.4 Chápání prostituce mezi normotvůrci a právní komunitou

Pro pochopení existující i navrhované právní úpravy je třeba rozkrýt východiska, ze kterých veřejné debaty o právní úpravě prostituce vycházejí. Následující text předkládá analýzu parlamentních debat, důvodových zpráv, soudních rozhodnutí a odborné, zejména právní literatury a diskutuje, jak je v nich chápána prostituce (4.4.1), osoby v prostituci (4.4.2), jaká jsou preferovaná řešení (4.4.3) a zda je zohledněna genderová perspektiva (4.4.4).

²³⁵ § 11a a 24b zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii.

4.4.1 Co je chápáno pod pojmem prostituce?

Jak ve vládních dokumentech, tak v odborných právních diskusích v České republice je prostituce označována jako „nejstarší řemeslo“ [Chmelík 2003: 55]:

„Prostituce provází lidstvo po celou jeho historii. Byla a je přítomna v každé společnosti, tedy i tam, kde je oficiálně zapovězena a stíhána přísnými tresty.“

(Identický text se objevuje v následujících dokumentech, aniž by na sebe navzájem odkazovaly: [Vláda České republiky 1993: 3; Ministerstvo vnitra 1999: 1; Bláha 2008: 10]. Další obdobné formulace mohou být nalezeny v [Lenderová 2002: 5; Mitlöchner 1999: 87]. Např.: „Prostituce je věčná, existovala, existuje a existovat bude“ [Bláha 2008: 180].)

Přijetí nevyhnutelnosti prostituce není nikdy provázeno další hlubší analýzou, proč tomu tak je, historicko-kulturní kontextualizací, natož genderovou analýzou.

Chápání prostituce jako nevyhnutelného fenoménu však nevede k jejímu skutečnému přijetí a toleranci vůči ní, jako je tomu u feministické pozice, která chápe prostituci jako sexuální práci (viz kapitolu první). Prostituce je spíše viděna jako nutné zlo. Například v nálezů Ústí nad Labem byl jedním z hlavních důvodů pro přijetí kompletních zákazů pouliční prostituce fakt, že její přítomnost a viditelnost by mohla vést k tomu, že by ji za normální považovaly děti:

„Již samotné provozování prostituce, které je zřejmě dětem a mládeži, v nich může vyvolat pocit něčeho „normálního“, přípustného.“²³⁶

Prostituce je tak obvykle chápána jako „sociální patologie“, například v důvodové zprávě z roku 1995 v zákoně o obecném zřízení:

„Prostituce je sociálně patologický jev, který podle historických zkušeností nelze zcela vymýtit.“ [Vláda ČR 1995; Vláda ČR 2005]

V parlamentních diskusích k návrhu o odstoupení od Úmluvy z roku 1949 byla prostituce přirovnána k drogám.²³⁷ Co je patologické na prostituci a v jakých ohledech je užití drog jiné než „použití“ osoby v prostituci, nebylo dále diskutováno.

Zajímavé je, že patologie není spojovaná s poptávkou či s klienty. Většina analyzovaných zdrojů s klientem naopak sympatizuje. Vládní a pražské

²³⁶ Pl. ÚS 69/04, odst. 54.

²³⁷ Poslanec Janeček, hovořící 29. března 2005;

http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?F=H&PT=U&dx=1&o=4&na=prostituce&T=&ZA=&f_N=on&f_I=on&f_U=on&f_S=on&f_Z=on&f_P=on&f_R=on&f_V=on&f_O=on&ra=20.

návrhy na regulaci prostituce,²³⁸ stejně jako živnostenský zákon,²³⁹ definují prostituci jako „poskytování služeb za úplatu směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb“. Použití pojmu „sexuální potřeby“ v právním dokumentu je zarážející. Takový jazyk nejen legalizuje, ale také legitimizuje poptávku po prostituci. Nákup sexuálních služeb je nejen viděn jako potřeba, ale v některých případech jako věc osobní svobody. Bláha píše:

„Po listopadové revoluci bylo jedním z prvních požadavků vyslovených našimi občany znovuotevření veřejných domů. Český občan tímto žádal, aby byl placený sex přístupný i jemu, nejen valutovým cizincům.“ [Bláha 2008: 22]

Jestliže je strana poptávky převážně považována za „normální“, je tedy jako patologická vnímána nabídka? Jak jsou chápány osoby v prostituci?

4.4.2 Jsou osoby v prostituci oběti, nebo šikovné podnikatelky?

Osoby v prostituci jsou v českém odborném kontextu často vnímány jako svobodně jednající agentky [Lenderová 2002; Bláha 2008], které nejsou vnějšími okolnostmi nucené vykonávat tuto činnost. Například Lenderová, autorka rozsáhlé historické monografie o prostituci, odsuzuje šmahem abolicionismus jako „hnutí založené na falešné premise: prostituce je výrazem mravní a hmotné bídy“ [Lenderová 2002: 42]. Toto uznání dobrovolnosti ale vede k opačnému efektu než u feministické pozice, která chápe prostituci jako sexuální práci (viz první kapitolu) a podle níž je logickým důsledkem agentství (*agency*) sexuálních pracovníků nutnost prostituci normalizovat a destigmatizovat a osobám v prostituci zajistit rovná práva a usnadnit jim jejich uplatňování. V Čechách vede kombinace chápání osoby v prostituci jako svobodně jednající agentky a prostituce jako patologie k přesvědčení, že je legitimní, aby osoby v prostituci byly objekty kontroly, regulace a trestu. Fakt, že jsou primárním terčem obecních vyhlášek, regulačních návrhů i kriminalizačních návrhů, není problematizován.

Co se týká práv osob v prostituci, jsou zmínky o nich vzácné. A i když jsou tato práva osob v prostituci jako zaměstnankyň nebo poskytovatelek služeb zmíněna, není vážně uvažováno o tom, k čemu slouží, jaký mají obsah a rozsah a jak je zajistit. Například Ústavní soud ve svém nálezu k ústecké vyhlášce sice zmínil „svobody jedinců poskytujících sexuální služby“,

²³⁸ § 2 odst. 1 [Praha 2013].

²³⁹ § 3 odst. 3 písm. p) zákona č. 455/1990 Sb. živnostenského zákona, ve znění pozdějších předpisů.

bez dalšího ale konstatoval, že oproti ochraně morální výchovy dětí a mládeže nemohou obstát.²⁴⁰

Někdy je osoba v prostituci vnímána též jako zranitelný subjekt, jako „oběť“. Například zástupci KDU-ČSL hovořili v parlamentní debatě o odstoupení od Úmluvy z roku 1949 o „zotročených dívkách“²⁴¹ nebo „zneužívání lidského neštěstí“.²⁴² Ale ani tato reflexe v českém kontextu vždy nevede k závěru, že osoby v prostituci je třeba chránit, jak je to vnímáno z feministické pozice proti sexuální dominanci i v mnoha zahraničních právních úpravách (viz první a druhou kapitolu).

Pokud žena nabízí „sexuální služby“, je chápána jako legitimní terč represivní odezvy ze strany veřejné moci a už se nezkoumá, zda je v prostituci dobrovolně či nikoli a jaká je její situace (zejména zda je obětí násilí nebo je vystavena zvýšenému riziku násilí). Příklad tohoto přístupu můžeme nalézt v rozhodnutí Ústavního soudu k obecní vyhlášce města Plzně. Rozhodnutí sice zmiňuje právo osoby v prostituci na lidskou důstojnost (v českém kontextu zmínka relativně výjimečná), ale následně požadavek důstojnosti používá jako argument pro oprávněnost zákazu prostituce na veřejných prostranstvích:

„...lze rovněž nikoliv v poslední řadě dodat, že pominout nelze nadto ani skutečnost, že obec takto na straně poskytovatelů sexuálních služeb *secundum et intra legem* (resp. *praeter legem*) v naznačeném rozsahu chrání i nezadatelné právo na lidskou důstojnost, zakotvené v čl. 1 Listiny základních práv a svobod.“²⁴³

Dle Ústavního soudu tak obce tím, že vytlačí osoby v prostituci z veřejných prostor, což je politika, která lidskou důstojností rozhodně motivována není, a naopak zásadně přispívá ke zhoršení jejich bezpečnosti, přispívají k jejich důstojnosti. Nelogičnost tohoto přístupu je skutečně zarážející. A nezájem o skutečnou situaci osob v prostituci v tomto nálezu je v ostrém kontrastu například k nedávnému rozhodnutí Nejvyššího soudu Ontaria ve věci *Bedford v. Canada*, které je celé vystavěné na lidskoprávním přezkumu dopadů státní politiky na bezpečnost osob v prostituci.²⁴⁴

Podobný zkrat, tedy představu, že osobám v prostituci je možno pomoci jejich potlačením či ilegalizací, lze nalézt též v důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona z roku 2005. Fakt, že cizinky nemohly dle původního návrhu získat oprávnění k prostituci, byl vysvětlen takto:

²⁴⁰ Pl. ÚS 69/04, odst. 54.

²⁴¹ Poslanec Karas (KDU-ČSL), hovořící 29. března 2005; http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?F=H&PT=U&dx=1&o=4&na=prostituce&T=&ZA=&f_N=on&f_I=on&f_U=on&f_S=on&f_Z=on&f_P=on&f_R=on&f_V=on&f_O=on&ra=20.

²⁴² Poslanec Janeček (KDU-ČSL), *ibid.*

²⁴³ Pl. ÚS 10/06, odst. 8.

²⁴⁴ Viz výše pozn. 29.

„Důvodem pro vyloučení ostatních cizinců je snaha snížit počet prostituujících osob na našem území; zákon v tomto směru představuje výrazný regulační prvek. Velký počet osob prostituujících na našem území pochází ze zemí bývalého východního bloku, vzrůstá také počet osob ze zemí Blízkého a Dálného východu. S touto skupinou osob jsou spojena vysoká bezpečnostní rizika, ve velké většině jsou zcela pod vlivem zločineckých struktur, slouží jako jeden ze zdrojů pro financování dalších nelegálních aktivit (např. drogová kriminalita). Nelze pomíjet ani nebezpečí šíření různých přenosných chorob (nejen pohlavních).“²⁴⁵

Navzdory tomu, že vláda reflektovala, že osoby v prostituci mohou být „pod vlivem zločineckých skupin“, a tedy pravděpodobně oběťmi obchodování s lidmi, neřešila jejich situaci coby obětí, ale rozhodla se jim výslovně znemožnit vykonávat prostituci legálně. Vzhledem k tomu, že vládní návrh ještě nezmiňoval „dobrovolnost“, byly by tyto „ilegální prostitutky“ bez dalšího předmětem správních i trestních sankcí. Tento přístup se rovná trestání oběti za to, že je obětí.

Ať už je tedy osoba v prostituci chápána jako svobodně jednající agentka nebo jako zranitelná osoba, odpovědí je represe. Jak již bylo řečeno, toto pojetí kontrastuje nejen s feministickými kritikami veřejných politik prostituce, ale jde také proti vývoji v mnoha západoevropských zemích.

4.4.3 Postoje k řešení „problému“ prostituce a cíle právní úpravy

V českém veřejném prostoru, a zejména u zkoumaných skupin, tedy mezi politiky²⁴⁶ a soudci, může být identifikováno několik názorů na to, co je nejlepší odpovědí na fenomén prostituce. První, zdá se, že menšinový, postoj ještě stále obhajuje zákaz veškeré prostituce formou kriminalizace.²⁴⁷ Druhý postoj, který, jak se zdá, převažuje, je proregulační. Regulace prostituce má podporu starostů, vyjádřenou v prohlášení měst a obcí v roce 2000 (prohlášení

²⁴⁵ [Vláda ČR 2005], důvodová zpráva, komentář k § 3.

²⁴⁶ Co se týká politických stran, tak žádná parlamentní strana neměla výslovně definované programové pozice k právní úpravě prostituce. Zdá se, že členové stran zastávají nejrůznější názory. Z hlasování o vypovězení Úmluvy z roku 1949, které se konalo dne 20. října 2005 v Poslanecké sněmovně, lze nicméně vyvodit rámcové postoje: většina poslanců ČSSD podporovala regulační návrh tím, že hlasovala pro vypovězení Úmluvy (ČSSD byla tou dobou vládní stranou a vláda návrh předkládala); přítomná hrstka poslanců ODS hlasovala spíše proti vypovězení (a tudíž lze usoudit na menší sympatie k regulačnímu návrhu); všichni přítomní poslanci KSČM hlasovali proti vypovězení (s výjimkou Zuzany Bebarové-Rujbrové, která se zdržela); všichni přítomní poslanci KDU-ČSL hlasovali proti vypovězení – u této strany je též nápadná vysoká účast na hlasování.

²⁴⁷ Tento návrh byl předložen v roce 2008 Zdeňkem Maršičkem a upravený byl Michaelou Šojdrovou, oba jsou členy KSČM.

25 starostů měst „postižených“ prostitutací adresované ústřední vládě [Bláha 2008: 25]), a zaštiťuje se jí v důvodové zprávě též návrh hlavního města Prahy z roku 2013. Podporovaly ji Věci veřejné [Ver 2011] a mnoho akademiků píšících na téma prostituce (Lenderová píše, že „objektivně řečeno, reglementace je po všech stránkách jednodušší“ – zvýraznění autorky [Lenderová 2002: 61; [Bláha 2008]). Regulace byla též cílem dosud jediného vládního návrhu, který dospěl do paragrafovaného znění a byl předložen sněmovně, a je současným legislativním návrhem ve verzi vypracované hlavním městem Praha. Třetím, novým postojem, je přístup poslance Paggia v návrhu z roku 2013. Tento návrh je liberalizační, zejména co se týká navrhované změny definice kuplířství. Přesto není možné jej typově zařadit mezi deregulační přístup (viz kapitolu druhou), protože se o odstranění represe a deregulaci snaží jen vůči kuplířům – nejedná se o odstranění represe osob v prostituci. Čtvrtý postoj je antiregulační. Zastávali jej poslanci KDU-ČSL, ale vyjádřil jej také premiér Petr Nečas (ODS), který „nechce, aby stát byl pasákem“ [Jiříčka 2011].

Co se týká převažujícího proregulačního postoje, jeho zastánci a zastánkyně nezmiňují normalizaci a destigmatizaci osob v prostituci, ale zdůrazňují, že regulace je „jednoduchým“ [Lenderová 2002: 61] a „efektivním“ [Vláda ČR 2005: 14] způsobem kontroly. Důvodová zpráva k vládnímu zákonu uváděla, že:

„nejefektivnějším řešením problematiky prostituce je její regulace, což také dokládají zkušenosti ze zahraničí (Rakousko, Nizozemí, Maďarsko). Ty také potvrdily, že zákaz není řešením“ [Vláda ČR 2005: 14].

Vedle snahy usnadnit si kontrolu nad prostitutací sleduje stávající i navrhovaná úprava další legislativní cíle. Tři z nich dobře ilustruje důvodová zpráva k novele zákona o obcích z roku 1995:

„Prostituci (...) nelze zcela vymýtit. Lze ji však regulovat tak, aby nenarušovala veřejný pořádek, neohrožovala výchovu dětí a mládeže a neurážela mravní cítění veřejnosti.“ [Vláda České republiky 1995]

Kromě těchto legislativních cílů – veřejného pořádku, mravní výchovy dětí a mravního cítění veřejnosti – se v dokumentech vyskytují další cíle: veřejné zdraví (velmi prominentní zejména během raných devadesátých let [Vlček 1990; Ministerstvo vnitra 1993]), „image města“ [Mihalco 2007] a daňové zájmy státu [Ministerstvo vnitra 1999] (tento aspekt byl nadnesen opět Věci veřejnými v roce 2011 [Ver 2011]). Jak jsem již naznačila, přístupy k prostituci se v České republice vyznačují nedostatkem pozornosti věnované ochraně osob v prostituci a jejich zájmů.

4.4.4 Ochrana práv osob v prostituci a absence feministické a genderové perspektivy v českém právu a veřejných politikách

Z analýz feministických pozic a dvou hlavních legislativních modelů, nizozemského a švédského (viz první a druhou kapitolu), vyplývají následující spojení mezi vnímáním prostituce a požadavky na její právní úpravu. Konceptualizace osoby v prostituci jako svobodně jednajícího jedince vede k jejímu chápání jako „dobrovolné prostitutky“, což by mělo dle zastánkyň pozice sexuální práce a podle nizozemského modelu vést k přijetí prostituce jako normální práce či služby a k záruce rovných občanských, sociálních a zejména pracovních práv pro osoby v prostituci. Konceptualizace osoby v prostituci jako oběti patriarchální dominance naopak vede k chápání prostituce jako vykořisťování lidí a násilí na ženách, což by se dle zastánkyň pozice proti sexuální dominanci a podle švédského modelu mělo promítnout do veřejných politik, které chrání osoby v prostituci a potlačují poptávku po prostituci.

V české politické diskusi tyto pozice, zaměřené na *well-being* osob v prostituci, v podstatě nejsou zastoupeny. I v ČR existuje určitý dualismus mezi ekonomickými liberály, kteří chtějí prostituci zlegalizovat a zdanit, a sociálními konzervativci, pro které je prostituce v rozporu s tradiční (křesťanskou) morálkou, a legalizace tudíž není akceptovatelná. Ani jedna tato pozice se ale blíže nezajímá o perspektivu, situaci a práva osob v prostituci. Výjimkou jsou postoje českých nevládních organizací, které perspektivu osob v prostituci hájí. Například nevládní organizace R-R se bere za práva sexuálních pracovníků, organizace La Strada pečuje o oběti obchodu s lidmi a křesťansky orientovaná Magdala se zaměřuje na pomoc ženám v prostituci.

Feministická perspektiva téměř zcela absentuje. To v českém prostředí až tak nepřekvapí – feminismus je výsostně nepopulární a čeští veřejní činitelé a činitelky se od něj většinou distancují [viz též Havelková 2010b]. Zdánlivě by zde mohla být, s ohledem na preferenci regulačních návrhů, přijatelnější pozice sexuální práce. Skutečná pozice sexuální práce, které jde o práva sexuálně pracujících, je ale zastoupena jen v nevládních organizacích, jako je ROZKOŠ bez RIZIKA. Pro normotvůrce i většinu právní komunity jsou důvody pro regulaci prostituce jiné než zajištění bezpečnosti a práv osob v prostituci.

Jako „feministická pozice“ je pak identifikována a kritizována pozice proti sexuální dominanci, respektive její karikatura. Například Milena Lenderová hovoří o abolicionistických názorech jako „uplakaných“ [Lenderová 2002: 43] a postavených na „utopických principech“ [Lenderová 2002: 43]. Obecně platí, že genderové nebo feministické analýzy jsou odmítány bez bližší znalosti či pochopení. Lenderová píše:

„Prostituce není prostředkem útlaku ženy, není výrazem mužského šovinismu, ale spouš v Evropě ne. Stačí uvést jediný argument – nad jiné výmluvný: v současné době se prostituci věnují vysokoškolačky i dobře situované vdané ženy. Dělaví to všechny z ekonomické nutnosti? A co mužští prostitutiví? I oni jsou obětí mužského šovinismu?“ [Lenderová 2002: 61]

Nedostatek feministického pohledu má dva následky. Za prvé to vede k velmi limitovanému porozumění tomu, co se děje v prostituci, kdo je osoba v prostituci, klient nebo kuplíř a proč. Patriarchát, genderový řád, genderová nerovnost nebo objektifikace žen jsou pro veřejné činitele a činitelky cizí termíny a koncepty. V důsledku toho, za druhé, nechápou veřejní činitelé a činitelky (ani širší společnost) prostituci jako problém nerovnosti. Proto při právní úpravě nezohledňují znevýhodnění a zranitelnost osob v prostituci a neužívají právní princip rovnosti žen a mužů jako jedno z kritérií pro hodnocení vhodnosti právních úprav (svůj návrh, který předkládá, jak vzít při tvorbě a přezkumu právních úprav prostituce genderovou rovnost, jsem předložila ve třetí kapitole).

4.5 Závěrem

Ve stručnosti je možné shrnout, že existující česká právní úprava i současné institucionální návrhy na změnu, zejména návrh hlavního města Prahy, právně upravují prostituci téměř výlučně skrze osobu v prostituci, nikoli klienta, a jsou tudíž nepřímo diskriminační z důvodu příslušnosti k určitému pohlaví. Právní úprava i návrhy jsou vůči osobám v prostituci velmi represivní, čímž jsou v rozporu se západoevropskými trendy. Ochrana a práva osob v prostituci nejsou zohledněny jako cíl právní úpravy, bez ohledu na to, jestli jsou chápány jako svobodně jednající agentky nebo jako zranitelné osoby.